

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta
Katedra občanského práva

Právnická povolání v justici

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: doc. JUDr. Alena Macková, Ph.D.

Zpracovala: Lucie Prehlíková

Červen 2014

Čestné prohlášení

„Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.“

V Praze dne 16. 6.2014

Lucie Prchlíková

„Děkuji vedoucímu mé diplomové práce, paní doc. JUDr. Aleně Mackové, Ph.D., za její odbornou pomoc a trpělivost při mém psaní diplomové práce. Chtěla bych rovněž poděkovat za podporu své rodině, že mi byla oporou při psaní mé diplomové práce i po celou dobu mého studia.“

V Praze dne 16. 6.2014

Lucie Prchlíková

Obsah

Právnická povolání v justici.....	0
1. Úvod – Právnická povolání v justici.....	5
2. Historie notářství.....	7
3. Notář v právním řádu ČR.....	11
3.1 Prameny úpravy.....	12
3.2 Základní pojmy.....	13
3.2.1 Notář.....	13
3.2.2 Činnost notáře.....	17
3.2.3 Organizace notářství.....	19
3.2.4 Profesionální samospráva.....	21
3.3 Přístup k profesi.....	24
3.3.1 Zákonné předpoklady.....	24
3.3.2 Pracovníci notářské kanceláře.....	27
3.3.3 Odpovědnost za výkon profese, odpovědnost za újmu.....	28
3.3.4 Kárné řízení, kárná odpovědnost.....	30
3.3.5 Odvolání, Pozastavení činnosti notářů.....	31
3.4 Postavení činnosti notáře v justičním systému.....	32
4. Notářská činnost.....	34
4.1 Činnost notáře dle Notářského řádu.....	34
4.1.1 Notářský zápis o právních jednáních.....	37
4.1.2 Notářský zápis pro zápis do veřejného seznamu nebo veřejného rejstříku 40	
4.1.3 Notářský zápis se svolením k vykonatelnosti.....	41
4.1.4 Osvědčování právně významných skutečností a prohlášení.....	44
4.1.4.1 Vidimace.....	46
4.1.4.2 Legalizace.....	47
4.1.4.3 Osvědčení o předložení listiny.....	48
4.1.4.4 Osvědčení o průběhu valných hromad.....	48
4.1.4.5 Osvědčení jiných skutkových dějů a stavu věcí.....	49
4.1.4.6 Notářský zápis o rozhodnutí orgánu právnické osoby.....	49
4.1.5 Notářská úschova.....	50
4.2 Soudní komisař v řízení o pozůstalosti.....	51
4.2.1 Rekodifikace občanského práva hmotného.....	51
4.2.2 Účel řízení o pozůstalosti, zásady řízení.....	56
4.2.3 Pověření soudního komisaře.....	57
4.2.4 Průběh řízení.....	58
5. Odměna notáře.....	62
6. Mezinárodní organizace, začlenění českého notářství do světových struktur.....	64
7. Závěr.....	66
Seznam použitých zkratk:.....	68
Seznam použité literatury:.....	69
Knihy:.....	69
Právní předpisy:.....	70

Judikatura:.....	72
Články odborné:	73
Webové stránky, ostatní:.....	75
Resumé:	76
Abstract:.....	78
Název diplomové práce / The title of the thesis.....	80
Key words:	81
Klíčová slova:.....	81

1. Úvod – Právníká povolání v justici

V životě každého jednotlivce nastanou, či už nastaly okamžiky, kdy bylo užitečné nebo nezbytné vyhledat právní pomoc. V moderní společnosti je prakticky zcela všední záležitostí obracet se na osoby, které jsou schopny a především kvalifikovány takovou pomoc poskytnout, osoby znalé práva. Vzhledem k šíři významu právní pomoci je třeba odlišit ji od poskytování právních služeb¹, které jsou oprávněny provádět jen osoby vymezené v §2 zákona o advokacii². V tomto ustanovení jsou uvedeny výjimky z obecné zásady, že k poskytování právních služeb jsou oprávněni jen advokáti.

Právo přístupu a svobodné volby nezávislé a odborné právní pomoci je přirozenou součástí fungování právního státu. V České republice můžeme kromě výše uvedené úpravy zvláštního zákona nalézt pilíře těchto principů na ústavní úrovni, čímž je mimo jiné deklarována jejich významnost. Například v čl. 37 Listiny základních práv a svobod je garantováno právo na právní pomoc v řízení před soudy, jinými státními orgány či orgány veřejné správy, a to od počátku řízení. Státu tím vzniká závazek výkon tohoto práva zajistit.

Jednotlivé právníké profese se mohou v obsahu své činnosti velmi lišit. Při srovnání jejich koncepcí v jednotlivých právních systémech jsme schopni spatřovat mnohé rozdíly ve výkonu a postavení těchto profesí, ale rovněž skutečnost, že některá povolání se buď v jednom právním řádu v porovnání s jinými vůbec nevyskytují, nebo zde existují jiné druhy, zcela odlišné. Pro ilustraci mohu uvést srovnání advokáta v českém právním prostředí v opozici k anglickému modelu barristerů a soliciterů, který rozlišuje úkoly v právním zastoupení. Stejnou různorodost můžeme spatřovat rovněž v podmínkách pro výkon a samotný přístup k těmto povoláním. Jsou jimi soudci, státní zástupci, advokáti, soudní exekutoři a notáři, jejichž činnost je předmětem této práce.

¹ ust. § 1 odst. 2 zákona o advokacii: „*Poskytováním právních služeb se rozumí zastupování v řízení před soudy a jinými orgány, obhajoba v trestních věcech, udělování právních porad, sepisování listin, zpracovávání právních rozborů a další formy právní pomoci, jsou-li vykonávány soustavně a za úplatu. Poskytováním právních služeb se rozumí rovněž činnost opatrovníka pro řízení ustanoveného podle zvláštního právního předpisu, je-li vykonávána advokátem.*“

² zákon č. 85/1996 Sb. o advokacii, ve znění pozdějších předpisů

V českém právním řádu je úprava jednotlivých profesí obsažena zpravidla ve zvláštních zákonech. S ohledem na nedávný nástup účinnosti rekodifikace soukromého práva v České republice, je třeba zmínit, že tento způsob úpravy zůstal i po 1. 1. 2014 zachován.

Stát zajišťuje právo na právní pomoc především skrze úpravu speciálními zákony a stanovuje podmínky pro jejich výkon, stejně jako např. vznik a fungování stavovských komor, při níž jsou jejich členové organizováni. Výkon jejich činnosti může být na základě zákona a v jeho mezích nadán veřejnou mocí (svěřenou kompetenci).

System institucí, profesí a právních vztahů sloužících k ochraně práv nazýváme justicí.

Ve své práci jsem se rozhodla zaměřit na notáře jakožto specifický druh právníckého povolání, podrobně analyzovat jeho předpoklady a především rozsáhlou oblast jeho činnosti.

Tato práce je vyhotovena k právnímu stavu ze dne 16. 6. 2014.

2. Historie notářství

K lepšímu pochopení současné podoby povolání notáře považuji za vhodné představit jeho základy a historický vývoj. Stopy tohoto starého úřadu sahají daleko do minulosti. Nalezneme je už u starých Řeků, podrobněji však ve starém Římě. V období římské republiky bychom se setkali s povoláním písařů tzv. *notarii*³, osob živících se sepisováním listin za úplatu. Od nich sice pochází dnešní název notářů, tyto osoby však nelze pokládat za jejich přímé předchůdce, neboť vyhotovovali prosté soukromé listiny a jejich práci lze stěží považovat za úřední. Tyto listiny neměly povahu veřejných listin. Vedle nich se vyskytovala třída osob tzv. *tabelliones*, jejichž úkolem bylo sepisování listin o právních jednáních. Za doby vlády císaře Justiniana byla živnost těchto úředníků oficiálně uzákoněna. Listiny jimi sepsané se nazývaly *instrumenta publica, forensia*.

Zcela zásadním pro vývoj notářství bylo období 11. století, a to díky studiím na severoitalských univerzitách, která založila tradici klasického latinského notářství, jež se historicky rozšířilo téměř do všech kontinentů. Tato oblast a zvláště pak město Bologna mělo velký význam nejen pro úpravu a vývoj notářství. Bylo střediskem znalců právních učen. Odtud pochází i mnoho právních knih, které byly nakoupeny a dovezeny na naše území již za vlády Vladislava II. a staly se zdrojem těchto učen v českých zemích. Zdejší právníci sepisovali tzv. notářské instrumenty, listiny o právních úkonech nadané veřejnou vírou o jejich pravosti. Tito notáři byli sdružováni při své činnosti do kolegií, která nad nimi vykonávala dohled. V této době vznikala řada sbírek listin a formulářů, které se tak staly užitečnými vzory pro praxi. Po Evropě se tato tradice rozšiřovala zejména prostřednictvím recepce římského práva. Ve Francii založil tuto zvyklost již Ludvík IX.⁴, ale jako oficiální úřad ji uzákonil až král Karel VII. v roce 1437. V Německu pak bylo notářství definitivně převzato recepcí římského práva v XIV. století.

Počátky v českých zemích byly jednoznačně ovlivněny jak recepcí práva římského, tak současně pronikáním německého práva v důsledku kolonizace. Počet notářů postupně v zemi rostl. Prvním, kdo oficiálně ustanovil notářskou činnost na

³ „Nota“ - latinsky zkratka, poznámka; „notare“ - latinsky zapsat, zaznamenat

⁴ francouzský král v letech 1226-1270

českém území, se stal Václav II., který také pro výkon tohoto povolání zavedl zvláštní odbornou zkoušku. Omezil však jejich stále rostoucí počet a založil jim povinnost skládat přísahu. Za prvního veřejného notáře na českém území byl považován Jindřich z Isernie, italský právník původem z Neapole. Na Vyšehradě za svého působení založil notářskou školu, na níž vyučoval umění skládat listiny (latinsky *ars dictandi*).

Za období vlády Karla IV. však už narostl jejich počet natolik, že bylo třeba jej opět zredukovat. Zároveň bylo za času jeho panování notářství a jeho právní úroveň na našem území na svém historickém vrcholu. Ustanovení o notářích obsahoval významný právní pramen zemského práva *Maiestas Carolina*. Na tomto návrhu zákoníku probíhaly práce v letech 1348-1355. Přestože byl roku 1355 generálním sněmem odmítnut, některé jeho části se jako záznamy obyčejů dostaly do právních knih. A právě ustanovení o notariátu z tohoto zákoníku bylo jiným předpis předpisem převzato. Právo jmenovat notáře udělil tento panovník roku 1358 pražskému arcibiskupovi Arnoštu z Pardubic. Vstup do úřadu byl doprovázen velmi symbolickým obřadem, při němž byl předáván pergamen, pero a kalamář. Právní úprava notářství z doby Karla IV. platila až do vydání notářského řádu Maxmiliánem I. Habsburským⁵ z roku 1512.

Po řadě krizí, které notářství zejména v 16. století prodělalo, se významným mezníkem stal až rok 1781, období vlády osvícenského panovníka Josefa II. V tomto roce byl vydán obecný soudní řád, který odebral notářským listinám statut veřejných listin a ponechal ho výhradně jen směnečným protestům. K dalším omezením jejich činnosti došlo podřízením notářských úřadů pod zemské místodržitelství, mimo jehož území nemohl notář svou činnost vykonávat. Pravomoci a činnost notářů tak v tomto období, které s drobnými obměnami pokračovalo až do roku 1848, zažily mimořádný úpadek.

V 19. století, které se kromě řady politických otřesů v evropských zemích dočkalo i vydání převratných a moderních právních kodifikací, zaznamenalo notářství několik změn a dostalo se do podoby, která je velmi podobná současné úpravě. Nové právní úpravy se notářství dočkalo roku 1850, kdy byl pro rakouské země vydán císařským patentem č. 366 ř.z. nový notářský řád. Přestože v roce 1855 byl vydán předpis novelizovaný, oba se staly předmětem odborné kritiky a nepřinesly praxi žádná praktická zlepšení. Celkově tato doba nepřinesla tomuto profesnímu stavu žádné

⁵ Maxmilián I. Habsburský – císař Svaté říše římské (1508–1519), římsko-německý král (1486–1519)

převratné události. Za zmínku stojí alespoň založení Jednoty notářů pro Království České v roce 1867.

V 70. letech 19. století, přesněji v roce 1871, došlo k zásadnímu průlomů. Nově vydaný řád spolu s doprovodnými zákony o nezbytnosti notářských spisů pro některá právní jednání a o nezbytnosti legalizace podpisů na tabulárních listinách, se stal předpisem platným bezmála půl století. Po vzniku samostatného Československa byl převzat do československého právního řádu spolu s dalšími rakouskými předpisy na základě zákona Národního výboru československého č. 11/1918, o zřízení samostatného státu československého. Tato generální recepční norma převzala právo a správu dosavadní monarchie a zavedla v novém státě právní trialismus (právo rakouské, uherské a německé). Notářství tak fungovalo v pojetí velmi podobném tomu, jak jej známe dnes. Vykonyváno bylo coby svobodné povolání, nadané veřejnou mocí v některých právních úkonech (vč. funkce soudního komisaře). Jmenování notářů příslušelo ministru spravedlnosti.

Po roce 1948 bylo notářství vystaveno změnám, které v mnohém znamenaly spíše pokles úrovně tohoto povolání. V rámci přizpůsobení se novým společensko-politickým poměrům došlo k faktickému znárodnění notářské činnosti, které zapříčinilo zánik notářství jako svobodného povolání. Notářství představovalo buržoazní přežitek, který poskytoval službu majetným, a tak není překvapivé, že notářství bylo postaveno před hrozbu jeho úplného zrušení. V takovém případě bylo počítáno, že pravomoci a výkon notářské činnosti by přešel na advokáty a soudy. Od tohoto úmyslu však bylo upuštěno. Nová úprava, stanovená zákonem č. 201/1949 Sb. o notářství s příslušnými prováděcími předpisy, zachovala jejich dosavadní úkoly, avšak změnila jeho organizaci. Notářské komory byly zrušeny a notáři se stali členy krajských notářských sborů. Zákonem č. 116/1951 Sb. o státním notářství došlo k významnější změně uspořádání zřízením státních notářství v obvodech soudů. Stalo se tak ryze státním úřadem se státními zaměstnanci (úředníky). Tento předpis byl derogován vydáním notářského řádu č. 95/1963Sb., který státní notářství označoval za státní orgány, organizované při okresních národních výborech⁶. V čele stál vždy vedoucí státní notář. Povinným předpokladem pro výkon této funkce byla kromě československého státního občanství,

⁶ v Praze obvodních národních výborech (zkr. ONV)

povinné praxe a ukončeného vysokoškolského právnického vzdělání rovněž i oddanost socialistickému zřízení.

I přes dočasnou působnost nového zákona z roku 1991 se skutečně převratným stalo až vydání v současnosti platného notářského řádu č. 358/1992 Sb., který představoval návrat k privatizaci notářství v prostředí demokratického právního státu. Jeho účinnost byla stanovena k 1. 1. 1993.

3. Notář v právním řádu ČR

Notář⁷, jehož existence v českých zemích má hluboké kořeny, je tradičním povoláním, které v rámci svého vývoje doznalo mnohých změn. Ve společnosti se jako jedno z mála těší poměrně velké důvěryhodnosti z hlediska odbornosti a především jejich nestrannosti, která je základním kamenem této profese. Notář si ve své profesi počíná na vlastní odpovědnost, jedná na vlastní účet, ale chová se současně i jako úřední osoba. V některých případech je jeho činnost ze zákona výslovně považována za úřední postup. Jedná se tudíž o jakési „kvazipodnikání“. Jeho činnost je charakterizována třemi základními znaky, jimiž jsou již zmíněná nestrannost, státem svěřená veřejná moc a pravomoc vydávat veřejné listiny, nadané veřejnou vírou. Vyjma úkonů, k jakým je oprávněn stejně jako advokát, je ve své činnosti zcela nezávislý.

Existují názory, že v postmoderní společnosti je tato instituce poněkud zastaralá, konzervativní a tudíž nahraditelná. Jsem přesvědčena, že tato myšlenka pramení pouze z povrchní znalosti této profese a nebere v úvahu škálu služeb a úkonů, jimž se reálně věnuje. Obecným přínosem pramenícím z výkonu této profese je skutečnost, že jeho činnost posiluje právní jistotu a napomáhá předcházet sporům. Tento fakt se stal jejím základním pilířem a hovoří o něm již stará italská Cameluttiho definice: „*Soudce soudí, advokát hájí a notář má předcházeti.*“ Ve svém postavení, které vychází z klasického (latinského) notářství, je notář osobou státem autorizovanou, není však při svém působení na státu závislým. Jedná se o svobodné povolání s prvky veřejnoprávních pravomocí, jimiž je nadáno na základě zákona. Plní významnou úlohu poskytováním služeb při právním jednání fyzických nebo právnických osob a zcela nezastupitelným se stal v řízení o pozůstalosti, kde se uplatní v roli soudního komisaře. Notář v něm činí všechny úkony jménem soudu. Tato funkce je upravena zákonem o zvláštních řízeních soudních⁸ a budu se jí věnovat v samostatném oddíle mé práce.

⁷ latinsky *notarius*, anglicky *notary*, francouzky *notaire*, španělsky *notario*

⁸ zákon č. 292/2013 Sb., s účinností od 1. 1. 2014

3.1 Prameny úpravy

Pramenem práva ve formálním smyslu jsou právní předpisy. V českém právním řádu je výkon notářské profese vázán na tyto následující prameny. Předně samozřejmě na notářský řád neboli zákon České národní rady č. 358/1992 ze dne 7. května 1992 o notářích a jejich činnosti, jehož účinnost byla stanovena k 1. lednu 1993. Tento zákon vrátil notářům statut svobodného povolání a nahradil existující systém státních notářství. V nedávné době si tak české notářství připomnělo 20. výročí obrození profese jako svobodné instituce, prosté politického vlivu. Současný notářský řád viditelně v principech navázal na model úpravy pocházející z již roku 1871, který recepční normou převzalo po svém vzniku i samostatné Československo.

Dalším významným předpisem je rovněž zákon o zvláštních řízeních soudních. Ve svých ustanoveních upravuje mimo jiné soudní komisariát, postavení notáře v řízení o pozůstalosti, které některými svými principy narušuje obecně platné základní zásady civilního procesu. Jedná se tedy o zvláštní řízení, které spolu s dalšími zavdalo souhrnný název tomuto zákonu, který nemá charakter obecného procesního kodexu. Zdrojem úpravy byl až do 31. 12.2013 v Části Třetí, Hlavě páté občanský soudní řád⁹. Jeho ustanovení §175a až §175ze byla derogována zákonem č. 293/2013Sb. kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

Nový zákon o zvláštních řízeních soudních byl vydán k projednávání pouze těch právních věcí, které jsou v zákoně taxativně vypočteny. V dalším nařizuje subsidiární použití občanského soudního řádu, případně se užije vedle něho. V souvislosti s rekonstrukcí soukromého práva tedy bylo nutné změny promítnout i do znění OSŘ. K tomu došlo zejména vydělením nesporných řízení a jiných zvláštních řízení z OSŘ. Ta byla poté spolu s novými instituty, zavedenými NOZ, funkčně převzata do tohoto zákona.

Činnost notářů upravuje blíže také prováděcí předpis ministerstva spravedlnosti, jímž je vyhláška č. 37/1992 Sb. o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy.

⁹ tzv. „zvláštní ustanovení“ (např. řízení o dědictví, řízení o osvojení, řízení o úschovách)

Odměnu za práci a úkony notáře jsou ošetřeny obecně závazným právním předpisem, jímž je vyhláška č. 196/2001 Sb. o odměnách a náhradách notářů, správců pozůstalosti a Notářské komory České republiky¹⁰.

Kromě obecně závazných právních předpisů lze nalézt i další zdroje, zejména pak předpisy Notářské komory České republiky, přijaté sněmem z pozice nejvyššího orgánu Komory. Dle § 37 odst. 3 písm. m) NŘ přijímá sněm kancelářský řád, kárný řád a zkušební řád. K platnosti takového předpisu je zapotřebí souhlasu ministerstva.

3.2 Základní pojmy

Základní pojmy jsou definovány zákonem o notářích a jejich činnosti (notářským řádem).

3.2.1 Notář

Zákon stanoví, že notářem je fyzická osoba splňující předpoklady podle notářského řádu, kterou stát pověřil notářským úřadem. Notářským úřadem se pak rozumí soubor pravomocí k výkonu notářství a další činnosti stanovené zákonem trvale spojený s místem výkonu této činnosti¹¹.

Z toho lze vyvodit některé klíčové informace. Například, že jedinou možnou osobou, která tuto činnost může vykonávat je osoba fyzická. Právníkům osobám výkon činnosti notáře umožněn není. Dále pak fakt, že k tomuto výkonu musí dojít na základě pověření státem. Tato okolnost je tak zcela logická díky skutečnosti, že stát na notáře přenáší některé své veřejnoprávní pravomoci. Výkon notářské profese není sám ze své přirozené povahy nadán kompetencí vydávat závazná rozhodnutí. Ve spojení s orgány státu (např. soudy, finanční úřady aj.) a přenosem jejich pravomocí však již o výkonu veřejné moci hovořit lze. Zmocnění ze strany státu se provádí jmenováním ministrem spravedlnosti, na návrh Komory dle §8 notářského řádu.

Zákon zapovídá výkon funkce notáře v zaměstnaneckém poměru.

Vázanost notářských úřadů k danému obvodu je rovněž výsledkem svázanosti tohoto úřadu se státním aparátem. V důsledku této skutečnosti je počet notářů ze strany státu

¹⁰ tj. notářský tarif

¹¹ ust. § 1 odst. 1, 2 notářského řádu

omezen, resp. jejich počet uzavřen tzv. *numerus clausus*. Přibližně jednou během tří let je prováděn sociologický a statistický průzkum, jehož cílem je vyhodnotit, zda počty notářů v jednotlivých obvodech odpovídají potřebě. Při něm jsou statisticky posuzovány i počty úkonů notářů (zejména počty notářských zápisů) a nápad dědické agendy. Výsledkem takového průzkumu může být rozhodnutí o navýšení počtu notářů a vypsání náležitého výběrového řízení. V něm jsou posuzovány nejen objektivní předpoklady, které notář musí plnit ze zákona, ale rovněž i vlastnosti a vhodnost zařazení konkrétního kandidáta s ohledem na místo budoucího úřadu.

Jednoznačnou nevýhodou tohoto principu je pochopitelně omezený prostor pro uplatnění zájemců o tuto profesi. Zřejmě i v souvislosti s tím však tomuto povolání dodává jistou míru nevšednosti, vážnosti a ruku v ruce také odpovědnosti. Ačkoli je tato profese, jak již bylo mnohokrát zmíněno, svobodným povoláním, nelze na něj nahlížet jako na čistě podnikatelskou činnost. Notáři jsou ze strany státu chráněni proti mechanismům a působení volného trhu. Nejvíce patrný je tento fakt v řízení o pozůstalosti, při němž je obvykle stanovena přímá vázanost úřadu k danému obvodu, resp. dle příslušnosti okresního či obvodního soudu zemřelého. Notáři jsou tak svým způsobem ochráněni před ryze konkurenčním prostředím volného trhu, v němž se pohybují např. advokáti v civilním řízení. Advokátům bylo stanovení této kvóty zrušeno už roku 1869. Notáři jsou tedy svázáni s místem výkonu své profese k určitému obvodu, který kopíruje organizaci justice. Zákon toho místo označuje za sídlo notáře. Je možné jej změnit pouze se souhlasem příslušné notářské komory a to pouze v rámci obvodu okresního (obvodního) soudu.

Ustanovení §1 notářského řádu, které stanoví, kdo je ve smyslu tohoto zákona notářem a co si lze představit pod pojmem notářský úřad, pracuje současně s výrazem „notářství“. Faktem zůstává, že ačkoli bychom mohli považovat tento termín na jeden ze základních pojmů, neexistuje pro něj v současné právní úpravě žádná legální definice. Při vzniku v současnosti platného notářského řádu byl tento záměrně potlačen z důvodu možné reminiscence k předchozímu období existence státních notářství. Tento jev byl však odstraněn souhrnnou novelou občanského soudního řádu v roce 2009¹². Komentované znění notářského řádu vykládá obsah notářství takto: „*Podobně jako*

¹² Část V. zákona č. 7/2009Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony

*advokacie, soudnictví je tento pojem používán pro vyjádření obsahu této specifické právní služby realizující vedle soudnictví výkon práva v kontinentálním právním systému.*¹³ V dalším proto budu uvádět tento termín ve stejném smyslu, jako s ním pracuje notářský řád ve svém účinném znění.

Notářství můžeme chápat ve dvojím smyslu. V prvním, řekněme užším, se jedná o specifickou právní činnost vykonávanou k tomu státem pověřenými osobami na základě jim svěřeným pravomocí. Oním specifikem bude nadání právních úkonů, v rozsahu těchto pravomocí vytvořených, tzv. veřejnou vírou (*fides publica*), ačkoli tyto osoby nejsou státními orgány. Stejně jako notářství, ani veřejná víra není v našem právním řádu nijak definována. Zákonodárce se pokusil stanovit její smysl prostřednictvím § 134 OSŘ, kde hovoří o veřejných listinách. Ten však můžeme jen vzdáleně dovozovat. Chápeme ji jako subjektivní představu o skutečnosti, že věc je pravdivá, odráží skutečnost, je prosta omylu. Toto subjektivní přesvědčení je však obecně uznané, akceptované. Listiny nadané veřejnou vírou jsou tak nástrojem procesní prevence a jejich důkazní síla je vyšší než u listin soukromých. Tato síla spočívá v nutnosti prokázat, že listina neodráží skutečnost, pravdivost věci, která je v ní zanesena. Je tedy nutné prokazovat její opak.

V druhém smyslu, tedy širším, v něm můžeme zahrnout všechny vztahy s činnostmi notářů spojené, tudíž i jejich organizaci, principy fungování notářské kanceláře i práva a povinnosti pracovníků notáře. Z tohoto důvodu v dalším budu uvádět tento termín ve stejném smyslu, jako s ním pracuje notářský řád ve svém účinném znění.

Činnost notáře je ovládána mnoha principy. Specifické rozdíly v procesních zásadách lze spatřovat v řízení o pozůstalosti a jeho úloze soudního komisaře. O nich bude pojednáno v příslušné kapitole o soudním komisariátu. K těm obecným patří zejména již výše zmíněný princip prevence, spočívající v zásadě, že notářská činnost primárně slouží a napomáhá k předcházení sporů mezi účastníky právních vztahů. Dále pak princip poradenský a poučovací, který vede notáře a jejich pracovníky nejen k povinnosti poučit klienta o následcích právních úkonů, ale zejména v obecném přístupu k nim a v udělování rad, nejen čistě právních ve smyslu §3 odst. 1 písm. a) notářského řádu. Důvěra, serióznost, důstojnost, nezávislost, odbornost, právní pomoc.

¹³ BÍLEK, Petr. *Notářský řád a řízení o dědictví: komentář*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010, str.2, ISBN 978-807-4001-819.

To jsou jen některé atributy, které se historicky promítly do tohoto povolání a na kterých je třeba trvat. Jejich dodržování a následování pečlivě hlídá i Notářská komora České republiky. Proto například bylo usnesením prezidia NK ČR přijato stanovisko, že např. nabízení služeb notáře v běžně dostupné inzerci, vč. webových stránek, je v rozporu s důstojností tohoto úřadu¹⁴. Komora tak významně zasahuje nejen do výkladu právních předpisů, ale do samotné praxe činnosti notářských úřadů. Zajišťuje tím jednotnou úroveň v přístupu veřejnosti ke službám, které poskytují. Nikoli méně důležitým je zachování profesní etiky, jejíž porušení by tuto sféru vzhledem k jejímu postavení nesmírně poškodilo.

Notář je při své činnosti vázán v první řadě právními předpisy (§52 NŘ), vůlí a při poskytování právní pomoci také pokyny klienta. Je povinen v pochybnostech zvážit, zda požadovaný úkon neporušuje zásady jeho činnosti. Obecnou formulaci okolností, kdy je přímo povinen nebo alespoň oprávněn provedení takového úkonu odmítnout, jenž se těmto pravidlům příčí, stanovuje zákon. Neodmyslitelnou součástí výkonu notářské činnosti je především nestrannost a nezávislost. Nestrannost spočívá v pojetí, že notář by při svých úkonech vždy měl stát mezi stranami, nepřičítat lepší postavení žádnému ze zúčastněných, tím spíše ne, pokud je na věci jakkoli osobně účasten. Tím se odlišuje např. od výkonu advokacie. S touto poznámkou je třeba dát do souvislosti i otázku možné podjatosti notáře, zejména v roli soudního komisaře, neboť právě z titulu pověření, jsou úkony notáře považovány za úkony soudu. Proto je třeba aplikovat per analogiam tuto zásadu¹⁵ i na výkon činnosti notáře. V této otázce dospěl Nejvyšší soud ČR k názoru, který interpretoval v rozsudku sp. zn. 21 Cdo 3373/2011. V něm konstatoval následující. „*Sepsal-li notář notářský zápis o závěti zůstavitele a současně působí jako soudní komisař v dědickém řízení po zůstaviteli, jsou zde důvodné pochybnosti o jeho nepodjatosti, neboť získal poznatky jiným způsobem než z dokazování při jednání.*“ Touto myšlenkou vzbudil diskusi, zda a do jaké míry lze uvedené omezení aplikovat i na další úkony notáře, kterými před smrtí zůstavitele mohl založit svůj poměr k věci v pozdějším dědickém či pozůstalostním řízení.

¹⁴ Usnesení prezidia NK ČR ze dne 30. 3. 1993

¹⁵ Ustanovení čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a § 62 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb. o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (o soudech a soudcích)

Nezávislost je pak třeba chápat jako svobodu ve výkonu činnosti bez vlivu a zásahů státní a veřejné moci. Reálně však tento princip nelze naplnit zcela. Notáři jsou fakticky napojeni na státní orgány. Byly na ně přeneseny některé veřejnoprávní pravomoci a jsou tudíž za jejich výkon těmto orgánům odpovědní. Z titulu jejich provádění pak při způsobení škody přirozeně odpovídá stát. Do svých úřadů jsou jmenováni ministrem spravedlnosti, stejně tak jsou odvoláváni (§11NŘ), či je jim pozastavena činnost (§10 NŘ). Pravomoci soudního komisaře v řízení o pozůstalosti vznikají až na základě rozhodnutí soudu, nikoli přímo ze zákona. Z těchto ukázek je patrné, že princip nezávislosti není a nemůže být neomezený.

Podmínky, které musí notář splnit, aby mohl být jmenován a vykonávat činnost notáře, jsou popsány v kapitole „Přístup k profesi“.

3.2.2 Činnost notáře

Rozsah činnosti notáře je v porovnání s obecně známou představou ve společnosti poměrně rozsáhlý a jsem toho názoru, že i nepříliš dobře známý. V zákoně je definována v §1 odst. 2 NŘ. Její demonstrativní výčet je uveden v § 2 až §5 NŘ. V každém tomto ustanovení je však stanoven odlišný způsob popisu těchto činností.

§ 2 NŘ představuje definici výkonu notářství ("*notářskou činností*"), čímž se dle dikce zákona rozumí:

- *sepisování veřejných listin o právních jednáních,*
- *osvědčování právně významných skutečností a prohlášení,*
- *přijímání listin a přijímání peněz do úschovy.*

Tuto činnost je notář zavázán vykonávat nestranně. Tato definice označuje legislativní zkratkou tzv. notářskou činností. A contrario, ostatní činnosti a úkony prováděné notáři a jejich pracovníky z jejich pověření nejsou čistě notářskou činností ve smyslu tohoto zákona.

Ustanovení § 3 a §4 NŘ pak svým výčtem oblast rozšiřují, a to o „*další činnost*“ dle §3 a „*jinou činností*“ dle §4. Tyto mohou být vykonávány buď na základě tohoto zákona, nebo na základě zvláštního zákona. Z toho vyplývá, že notářský řád neúplně vypočítává činnost notářů a stanoví tak pouze demonstrativní výčet.

Další činností chápe zákonodárce především poskytování právních služeb skrze udělování právních rad, zastupování klienta v jednání, sepisování listin¹⁶, dále úkony při správě majetku a výkon funkce insolvenčního správce. K tomu pak dále odkazuje na i *jinou další činnost*, stanovenou buď přímo notářským řádem, či jinými zvláštními zákony. Přenáší tak pozornost mimo jiné na zákon o zvláštních řízeních soudních, v němž stanoví úpravu soudního komisaře v řízení pozůstalosti na základě pověření dle § 100 odst. 1 ZZŘS, není-li pověřen pak úpravu při zjišťování stavu a obsahu závěti dle § 142 ZZŘS či listiny o správě pozůstalosti. Funkce správce pozůstalosti je primárně funkcí dobrovolnou, tj. správce může z funkce kdykoli odstoupit oznámením soudu. V tomto bodě se pozice notáře nijak neliší od situace, kdy bude povolána jakákoli jiná osoba. Dalším předpisem, použitelným na základě tohoto odkazujícího ustanovení, je např. občanský zákoník se svou úpravou zápisu zástavních smluv. Právo ze zástavní smlouvy sepsané notářem pak v takovém případě vznikne až zápisem do Rejstříku zástav¹⁷. Použití jiných zvláštních zákonů nabízí i oblast veřejné správy, která v rámci zřízení a provozování elektronických a informačních databází umožňuje notářům nejen přístup, ale i obsluhu některých těchto systémů. Konkrétně se jedná o zákon o informačních systémech veřejné správy¹⁸, na jehož základě se notáři stali v rámci veřejné správy kontaktním místem, přesněji součástí Českého podacího ověřovacího informačního národního terminálu - Czech POINT.

Činnost notáře je úplatná, neboť je zpravidla spojena s vlastnictvím majetku nebo majetkoprávními vztahy. Účastníci nejsou tudíž nemajetní a není důvodu odměnu nepřiznat. Výjimku z této zásady stanoví zákon. V Základních ustanoveních NŘ je rovněž stanoveno, že notář nesmí vykonávat jinou výdělečnou činnost, krom správy vlastního majetku, funkcí a činností zde vypočtených. Jedná se například o funkci poslance či senátora, dále činnost vědeckou nebo publikační. Zákon připouští notáři provádět i činnost mediátora podle zákona o mediaci.

Z výše uvedeného je zřejmé, že nelze stanovit přesný výčet úkonů a služeb, s nimiž se notáři při výkonu svého úřadu věnují. V této souvislosti je třeba zmínit, že nový občanský zákoník s doprovodnými novelizacemi, přinesl v této oblasti několik dílčích změn a novinek. V zásadě však nedošlo k zásadnímu průlomů do jejich činnosti.

¹⁶ Zde ve smyslu listin soukromých, listin „prostých“

¹⁷ Dle § 35f NŘ

¹⁸ Dle §8a zákona č. 365/2000 Sb.

K povinnostem, které notář při výkonu notářství a poskytování právní pomoci musí plnit, patří v některých případech kromě vázanosti zákonem a dalšími obecně závaznými právními předpisy, rovněž povinnost dodržovat a řídit se pokyny klienta. Porušení této povinnosti může mít za následek kárnou odpovědnost notáře. Zákon také upravuje případy, při nichž výjimečně může notář odmítnout požadavek klienta či žadatele. Pokud již s klientem uzavřel smlouvu o provedení úkonu, která je běžně upravena normami o smlouvě příkazní, stanoví zákon okolnosti, za nichž je možné od takové smlouvy odstoupit. Takovou skutečnost je třeba poznamenat do spisu. Důvody pro tento postup je na základě klientem podané stížnosti oprávněna přezkoumat notářská komora. Notář může tedy provedení úkonu odmítnout, pokud by takový úkon zřejmě odporoval zákonům či obecně závazným předpisům, pokud je ve věci sám či jeho osoba blízká zúčastněna, nebo za podmínky, že již poskytl jinému takovou právní pomoc, která by byla v rozporu se zájmy toho, kdo o ni žádá. Z důvodů vzniklých na straně notáře je možné odmítnout, pakliže klient či žadatel nesloží bez přiměřeného důvodu zálohu na odměnu notáři. V ostatních případech je tento postup vyloučen. Odmítnutí provést takový úkon i požadavek na složení zálohy na odměnu jsou právem, nikoli povinností notáře.

Narušení důvěry mezi klientem a notářem, jakkoli podléhá situace ryze subjektivnímu posouzení, opravňuje notáře k odstoupení od smlouvy o provedení smlouvy o úkonu či právní pomoci.

Notář je při své činnosti stejně jako jeho pracovníci vázán i obecnou povinností mlčenlivosti, podobně jako advokáti, exekutoři a jiné profese. Při vzniku pracovního poměru poučí notář svého zaměstnance o zásadách zachování mlčenlivosti a doklad o jeho poučení založí do jeho složky. Mlčenlivost se vztahuje na veškeré skutečnosti, o nichž se dozvěděl při výkonu své činnosti. Této povinnosti může být zejména ze strany svého klienta či účastníků právního jednání zproštěn. Nemůže se jí dovolávat v kárném řízení. Trestní právo rovněž ve svých předpisech stanoví případy, v nichž se povinnost mlčenlivosti neuplatní, neboť na jejím porušení spočívá vyšší veřejný zájem.

3.2.3 Organizace notářství

Notářský úřad tak, jak se o něm hovoří v § 1 NŘ, je charakterizován jak vztahem k místu jeho výkonu, tj. sídlu určeného při jmenování notáře, tak současně vazbou na

jeho individuální osobu. Notářský úřad nese její jméno. Funkce notáře je osobní povahy, nemůže ji vykonávat osoba právnická. Notářský řád však nevylučuje možnost vykonávat tuto činnost ve formě společníků. Zákon vyžaduje pro tento případ písemně sjednanou smlouvu mezi notáři. V ní si společníci vzájemně upraví svá práva a povinnosti. Notáři jsou poté oprávněni navzájem se ve své činnosti zastupovat. Notář společník je oprávněn vystupovat jménem zastoupeného notáře, jehož jméno je povinen uvést. Při úkonu se však podepisuje svým jménem a užívá své úřední razítko.

Sídlem notářského úřadu je sídlo okresního soudu, v jehož obvodu byl zřízen. Ke změně svého sídla, které je možno přesunout pouze v rámci přiděleného obvodu, je třeba souhlasu notářské komory. Počet úřadů v každém takovém obvodu při okresním soudu určí ministr spravedlnosti po vyjádření komory. Není však vázán na její souhlas či závazné doporučení. Zřízení nového i zrušení již existujícího úřadu je opět v pravomoci ministra. Notářský úřad je možné zrušit jen v případě, byl-li notář odvolán, nebo pokud zemřel. Ke zrušení však nutně dojít nemusí. Uprázdňenou (uvolněnou) pozici je možné zaplnit jmenováním nového notáře, který prošel složitým výběrovým řízením. V takovém případě nový notář přebírá spisovou agendu předchůdce. Vítěz takového konkurzu, který vyhláší a organizuje Notářská komora ČR, je navržen ministru ke jmenování.

V sídle notářského úřadu zřizuje notář notářskou kancelář, která se posléze zapíše do evidence příslušné komory. Při stanovení úředních dní může notář zřídit také čas vyhrazený činnosti konané mimo kancelář. S touto skutečností je notář povinen seznámit příslušnou komoru. Obecně tedy platí, že notář je oprávněn, pokud je to účelné, provádět úkony i mimo svou kancelář, mimo své sídlo. Chod kanceláře se řídí Kancelářským řádem, stavovským předpisem NK ČR. Jeho poslední znění je platné od 24. 2. 2014.

Normy v něm obsažené stanoví pravidla pro fungování notářské kanceláře. Stanoví náležitosti při vedení agendy, vyhotovování listin, záznamů, zápisů, protokolů, postupu při vidimaci, legalizaci a osvědčení o předložení listiny, zakládání a vedení spisů¹⁹ a dalších činnostech, stejně jako vlastní činnost notářských pracovníků či pravidla

¹⁹ Dle §22 odst. 2 Kancelářského řádu: „Spis tvoří všechny písemnosti, které notář potřebuje k dokumentování těch skutečností, které mají pro určitou věc význam. Jsou to zejména protokoly, záznamy, písemné žádosti o provedení úkonů, kopie opisů sepsaných notářem, opisy listin a prosté opisy stejnopisů notářských zápisů, doručenků a jiné doklady, prokazující doručení písemností.“

činnosti notáře. Upravuje rovněž užívání atributů notářského úřadu²⁰ jako je štít notářské kanceláře, který se umísťuje u vchodu do budovy, kde se nachází sídlo, nebo úřední razítko (jejich počet, evidenci, nebo např. odpovědnost za jeho ztrátu). Přílohami Kancelářského řádu jsou vzory dokumentů a nákresy výše uvedených znaků notářského úřadu.

Notářský řád upravuje další podmínky, bez kterých nelze činnost notáře zahájit. Samotné jmenování není dostačující. Tyto podmínky jsou vynucovány ze strany státu z důvodu, aby byl zajištěn hladký chod notářského úřadu a poskytoval služby veřejnosti v rozsahu, kvalitě a s péčí, jak je zákonem předpokládáno. Mezi tyto předpoklady patří samotné jmenování notáře, složení čestného slibu, pořízení úředního razítka a velmi důležitým požadavkem na zřízení platného pojištění odpovědnosti za újmu, která by mohla vzniknout při výkonu jeho činnosti.

Notáři je možné ustanovit zástupce nebo náhradníka. Jejich úkolem je zastupování notáře v jeho notářském úřadu. Oba instituty byly zavedeny pro zajištění chodu notářské činnosti pro případy, kdy notář z rozličných důvodů nemůže svůj úřad vykonávat. Zástupce ustanoví příslušná komora buď ze svého podnětu, či na návrh notáře, pakliže je třeba zajistit jeho činnost pouze na přechodnou dobu přesahující alepsoň jeden měsíc. Jedná se o tzv. dočasného zástupce. (Jinak může být notář zastoupen rovněž svým společníkem nebo notářským kandidátem.) Náhradníkem se stává jiný notář v případě, kdy došlo k uvolnění úřadu v důsledku smrti nebo odvolání notáře, případně na dobu jeho přechodného pozastavení úřadu dle § 10 notářského řádu. Tato úprava pronikla do zákona až souhrnnou novelou OSŘ z roku 2009. Náhradníkem se nemůže stát notářský kandidát.

3.2.4 Profesní samospráva

Notářská profese a činnost, která je skrze ni vykonávána, je organizována na principu (územní) samosprávy prostřednictvím svých orgánů. Jsou jimi jednak notářské komory a ústřední Notářská komora České republiky, která je zaštiťuje jak geograficky, tak funkčně. Společně tak tvoří jakousi dvoustupňovou soustavu. Notářské komory územní (regionální) jsou zřizovány v obvodech všech krajských soudů, v Praze

²⁰ v souladu s § 6 zákona č. 352/2001 Sb. o užívání státních symbolů České republiky

v obvodu soudu městského. Obvody a sídla notářských komor se tak shodují s obvody a sídly krajských soudů. Komory regionální se zabývají zpravidla činností „dovnitř profese“, na rozdíl od Notářské komory ČR, jejíž úloha spočívá spíše v zastupování instituce navenek. Výjimkami mohou být činnosti týkající se např. vyhlásování a dozor průběhu notářských zkoušek, konkurzů na obsazení uvolněných notářských úřadů aj. Regionální komory sdružují všechny notáře v daném obvodu. Členství v nich je pro ně povinné a vzniká ex lege ke dni jmenování notáře do úřadu. Zaniká smrtí notáře nebo jeho odvoláním. Sdružení notáři jsou povinni platit členské příspěvky. Jejich výši stanoví rozhodnutím nejvyšší orgány komor (kolegium, sněm). Komory jsou právními osobami a jsou řízeny a zastupovány následujícími orgány. Nejvyšším orgánem je kolegium, kterého se mohou účastnit notáři a s omezeným poradním hlasem i jejich kandidáti. Kolegium se zabývá nejvýznamnějšími otázkami, podílí se na volbě prezidia, prezidenta, revizní komise i delegátů do Notářské komory ČR. Schvaluje např. rozpočet, výši příspěvků či náhrady za výkon funkcí v orgánu komory. Své pravomoci vykonává na principu „přímé demokracie“ hlasováním jejich členů, kteří mají rovné postavení. Člen kolegia může být při své nepřítomnosti při hlasování zastoupen na základě plné moci. Prezidium v ní vykonává řídicí činnost a prezident je jejím statutárním orgánem, který jedná a zastupuje tuto právní osobu navenek. Kontrolu činnosti kolegia a prezidia provádí revizní komise a o své práci nejméně jednou za rok vyhotovuje zprávu.

Notářská komora ČR představuje ústřední stavovský orgán, založený zákonem jako právní osoba, jejímiž členy jsou obligatorně všechny notářské komory územní a která je organizována na principu kolektivního členství. Hlavním úkolem je však reprezentace notářství navenek v českém i mezinárodním justičním prostředí. Struktura jejich orgánů je podobná komorám. Namísto kolegia však za svůj nejvyšší orgán pokládá sněm. Ten tvoří delegáti a prezidenti komor. V rámci její činnosti byla vybudována i kárná komise, zabývající se kárnými řízeními notářů. Věnuje a podporuje profesní vzdělávání, vydává usnesení, výkladová stanoviska, která napomáhají činnosti notářů, a provádí nad ní dohled.

Orgány Komory i regionálních komor jsou voleny. Způsob, jakým se tak děje, podléhá úpravě Volebního řádu, který vydává Ministerstvo spravedlnosti. Výsledky tajných voleb se mu poté oznamují. Volební období takto zvolených orgánů je tříleté.

Notářská komora ČR, zkráceně též označována jako „Komora“, spravuje při své činnosti elektronické registry některých právních jednání a příslušných listin. Tento úkol jí byl svěřen na základě zákona. Jedná se především o Rejstřík zástav a další evidence a seznamy. Komora tedy dále provozuje a spravuje Evidenci právních jednání pro případ smrti, Evidenci listin o manželském majetkovém právu, Seznam prohlášení o určení opatrovníka a Seznam listin o manželském majetkovém režimu.

Evidence Rejstříku zástav shromažďuje na základě ustanovení §35f NŘ údaje významné pro identifikaci zástavních práv. Nejvýznamnějšími jsou označení zástavy, výše a právní důvod zajištěné pohledávky, podrobnou identifikaci subjektů, datum a právní důvod vzniku zástavního práva a datum a čas zápisu tohoto práva do rejstříku. V pravomoci sněmu Notářské komory ČR je vydání předpisu o způsobu zápisů, záznamů, výmazů a provádění opisů z takové evidence. V § 35i odst. 2 notářského řádu stanoví, že: *„Proti osobě, která právně jedná důvěřujíc údaji zapsanému v Rejstříku zástav v obsah zápisu nebo záznamu do Rejstříku zástav, nemá ten, jehož se zápis týká, právo namítnout, že zápis neodpovídá skutečnosti.“* Zákonodárce tím vyjádřil tzv. *princip materiální publicity*, jímž chrání veřejnost proti negativním následkům, které by jinak mohly vzniknout v důsledku neznalosti skutečného stavu věci. Tento princip chrání dobrou víru v pravdivost informací, poskytnutých z rejstříku.

Evidence právních jednání pro případ smrti zahrnuje zejména taková pořízení zůstavitele, která jsou významná pro projednání dědictví v řízení o pozůstalosti. Jsou jimi závět, dovětek, dědická smlouva, prohlášení o vydědění, prohlášení o tom, že dědic, jemuž svědčí zákonná dědická posloupnost, dědictví nenabude, příkázání započtení na dědický podíl, povolání správce pozůstalosti, smlouvu o zřeknutí se dědického práva nebo úkon předcházející právní jednání zrušující.

Do Evidence listin o manželském majetkovém právu se vnáší takové smlouvy a dohody manželů i snoubenců o jiném než zákonném majetkovém režimu, rozhodnutí soudu o změně, obnově či zrušení společného jmění manželů. Zápis takových smluv do veřejného seznamu je na rozdíl od úpravy platné až do 31. 12. 2013, úkonem fakultativním. Pokud smlouva nebude do seznamu z rozhodnutí manželů zanesena, nemá účinky vůči třetím osobám. V opačném případě musí být zápis proveden bezodkladně.

3.3 Přístup k profesi

Tato kapitola se blíže věnuje podmínkám a předpokladům pro vznik a průběh výkonu funkce notáře, příp. zaměstnanců notářské kanceláře.

3.3.1 Zákonné předpoklady

K nástupu a výkonu notářského úřadu zákon předepisuje podmínky, jež musí každý kandidát splnit. Splnění těchto předpokladů však nezakládá nárok na výkon této profese. Nástup do úřadu je navíc podmíněn jmenováním. Bezodkladně po něm je notář vzešlý z uspořádaného konkurzu zapsán do seznamu notářů, vedeného Komorou.

Do konkurzu na obsazení uvolněného, či nově vypsáného notářského úřadu je uchazeč zařazen po podání přihlášky a zaplacení poplatku Notářské komoře České republiky. Existence úřadu podléhá pravomocí ministra spravedlnosti. Ten jediný je oprávněn úřad zřídit nebo zrušit. Průběh konkurzu na jeho obsazení vyhláší a organizuje sněm Komory. Tento postup může být upraven Konkursním řádem. Vydání takového předpisu podléhá souhlasu ministerstva. Z principů není ani vyloučeno konání konkursů pro vícero úřadů v jednom termínu. Jsou však od počátků vedeny samostatně. Řízení před konkurzní komisí je v zásadě neveřejné a podléhá dohledu prezidia Komory. O řízení se sepisuje protokol.

Účastníkem konkurzu může být jak notářský kandidát, tak notář již dříve jmenovaný. Tato skutečnost vychází ze smyslu, že každý konkurz probíhá za účelem obsazení konkrétního notářského úřadu, o jehož přidělení může požádat i notář již ustanovený, projeví-li zájem o jmenování k tomuto jinému úřadu. Výsledek konání každého konkursu sdělí Komora ministru spravedlnosti a předá mu současně návrh na jmenování vítěze do notářského úřadu.

Uchazeč o notářský úřad musí ze zákona nutně a bez výjimek splnit také další předpoklady. Jsou vypočteny v § 7 NŘ.

Předně jím může být pouze osoba plně svéprávná²¹. Zákon připouští tuto profesi jen osobám fyzickým. Právnícké osobě tato funkce umožněna není. Notáři však mohou svou činnost provozovat jako společníci. Státní občanství České republiky spolu s požadavkem na dosažený stupeň právníckého vzdělání má opodstatnění

²¹Dle § 30 a násl. NOZ

v předpokladu, že lze tuto profesi vykonávat řádně jen při hluboké znalosti národního právního prostředí. Proto nelze akceptovat ani zájemce, občany Evropské unie, kteří studovali na území svého domovského, ale jiného členského státu. Při vzniku notářského řádu v roce 1992, byl v zákoně zanesen požadavek občanství České a Slovenské Federativní republiky. Po vzniku samostatné České republiky byl význam tohoto ustanovení korigován ústavním zákonem č. 4/1993 Sb. o opatřeních souvisejících se zánikem ČSFR. Možným občanstvím tak bylo míněno pouze občanství České republiky, územím pouze území České republiky. K zákonné úpravě znění notářského řádu v tomto smyslu došlo až souhrnnou novelou civilního procesu v roce 2009²².

V §7 odst. 1 písm. b) NŘ je upraven požadavek na získání náležitého vysokoškolského právního vzdělání. Jedná se o absolvování magisterského studijního programu oboru právo na vysoké škole v ČR, nebo vzdělání získané v oboru práva na vysoké škole v zahraničí, stanoví-li tak mezinárodní smlouva, případně také vysokoškolské vzdělání uznané podle zvláštního právního předpisu. Současně znění tohoto odstavce připouští i právnické vysokoškolské vzdělání získané na území právního předchůdce České republiky. V tomto důsledku lze dát na roveň i vzdělání získané na území dnešní Slovenské republiky před rokem 1. 1. 1993.

Dalšími podmínkami, které jsou dle §7 NŘ na kandidáty kladeny, jsou bezúhonnost, vykonaná pětiletá notářská praxe a složení notářské zkoušky. Bezúhonnost lze chápat toliko ve smyslu trestním. Osvědčuje se výpisem z Rejstříku trestů. Ten je organizační složkou státu a přímo podřízen Ministerstvu spravedlnosti. Notářská komora ČR ve spojení s komorami regionálními však při svém působení dále dbá i dodržování etické úrovně, ochrany cti a důstojnosti notářského povolání a tím řádné zastupování stavovských zájmů.

Požadavek notářské praxe demonstruje nutnost získání praktických zkušeností před nástupem do funkce. Je jí nutno vykonat v délce pěti let. Nemusí se přitom jednat o praxi nutně spojenou s činností notáře, tj. samotná funkce notáře, notářského kandidáta, dříve státního notáře či notářského čekatele. Na základě zákona je Komora oprávněna ve stejném rozsahu započít i výkon jiného právnického povolání, je-li taxativně vypočteno v §7 odst. 2 NŘ. Jmenovitě se jedná např. o funkci soudce, státního zástupce, advokáta, soudního exekutora aj. Zákon připouští i započtení jiné praxe. Tato možnost

²² Tj. souhrnná novela OSŘ s účinností od 1. 7. 2009

je v dispozici ministra resortu a omezena rozsahem započtení pouze do výše dvou let. Uchazeč musí o započtení předně požádat, následně Notářská komora ČR předá návrh ministru spravedlnosti. Toto rozlišení vychází z logické úvahy, že praxi notářské činnosti svým obsahem vzdálenější nelze postavit na roveň profesím bližším. Proto by bylo nespravedlivé započíst ji v plném rozsahu. Stejně tak opačně je notářská praxe způsobilá být započtena ke kvalifikaci do výkonu ostatních profesí.

Náležitá odbornost je zajištěna nejen zkušenostmi, nicméně rovněž požadavkem na složení odborné zkoušky. Ke zkoušce je připuštěn notářský koncipient, který absolvoval praxi po dobu nejméně tří let. Zákon poskytuje taxativní výčet odborných profesních zkoušek, které mohou tu notářskou nahradit. Jedná se pouze o zkoušky povolání blízkých. Kritériem pro uznání jiné než notářské zkoušky ze strany zákonodárce je přiměřeně shodná míra odbornosti k jejímu splnění. Konání zkoušek podléhá režimu blíže upravenému ve Zkušebním řádu. Organizuje je Notářská komora ČR, která současně stanovuje termíny jejich konání podle počtu zájemců. Zkouška se skládá z písemné a veřejné ústní části. Zkouška se koná před pětičlennou zkušební komisí, jejíž členy jmenuje Komora.

Výše zmíněné předpoklady nepostačují k zahájení činnosti ve funkci, nýbrž v souhrnu naplňují okolnosti, za nichž je možné kandidáta jmenovat. K nástupu do úřadu je možno přistoupit až splněním všech podmínek, upravených v § 9 NŘ. Notář se po svém jmenování ujímá funkce složením slibu do rukou ministra spravedlnosti. V něm deklaruje, že je vázán zákony a dalšími právními předpisy, že musí zachovávat mlčenlivost, být nestranný a nezávislý. Povinnost složit slib se vztahuje i na notářské kandidáty v případě, že se stanou jeho zástupci dle §15 NŘ. Jeho složení není bezobsažným formálním prohlášením. Je třeba jej chápat spíše jako výslovný závazek notáře k charakteru výkonu jeho činnosti. Notář je povinen opatřit si úřední razítko, které je znakem jeho úřadu a autorizuje jím své listiny. Podrobnosti k užívání razítka notáře podrobně stanoví Kancelářský řád. Neoprávněná výroba tj. padělání razítka naplňuje skutkovou podstatu trestného činu nedovolené výroby a držení pečetidla státní pečeti a úředního razítka, za nějž pachatelé náleží trest odnětí svobody až na jeden rok či zákaz činnosti²³.

²³ Trestný čin dle §349 zákona č.40/2009 Sb., trestní zákoník

Notář musí být ve výkonu své činnosti povinně pojištěn. Tato okolnost zvyšuje důvěru v úkony poskytované notářem. Notář by při jeho sjednání měl pečlivě zvážit výši pojistného krytí a pojistná rizika, na něž si pojištění sjednává. Riziko spojené s úkony, které notář při své činnosti provádí, by mělo být kryto sjednaným pojištěním. Pokud v průběhu jeho činnosti toto pojištění zanikne a notář ho na ani výzvu ve stanovené lhůtě neobnoví, ministr na základě této skutečnosti notáře odvolá²⁴. Notář je ve svém výkonu osobou odpovědnou státu. Ten má vůči němu při porušení povinností regresní nárok. To je důvodem, proč zákonodárce trval na povinném zřízení povinného pojištění. Bez něj notář nemůže svůj úřad ani nastoupit. Charakteristická je pro takový druh pojištění skutečnost, že pojistná období musí krýt celou dobu výkonu činnosti notáře. Pojištění by se však mělo vztahovat i na takové škody, které vzniknou až po skončení jeho činnosti- tzv. long-tail risk.

3.3.2 Pracovníci notářské kanceláře

Činnost notáře pochopitelně není prováděna jen notářem samým, ale je rozložena mezi jeho zaměstnance. Tyto osoby vykonávají práci v rámci notářského úřadu na základě pověření. Rozsah úkolů, kterými je notář pověřen, je omezen zákonem. Tito pracovníci konají práci v pracovněprávním vztahu, který se řídí zákoníkem práce²⁵. Notářský řád je rozděluje na notářské kandidáty, notářské koncipienty a tzv. další pracovníky. Pro všechny tyto zaměstnance platí, že jejich úkony, při nichž jsou povinni užívat oficiálního razítka úřadu a svého jména, se považují za činnost notáře dle § 27 NŘ. Odpovědnost tak nese notář.

Notářským koncipientem se stane osoba, která se zapíše do seznamu notářských koncipientů, který vede notářská komora, v jejímž obvodu má notář sídlo. Od notářského kandidáta se liší především tím, že dosud nesložila odbornou notářskou zkoušku (viz. Kapitola „Zákonné předpoklady“). K té může být připuštěn po absolvování povinné praxe v minimálním rozsahu tří let²⁶. Liší se rovněž úkony, jimiž je notář může pověřit. Společnými předpoklady obou těchto funkcí jsou:

- *státní občanství České republiky,*
- *plná svéprávnost,*

²⁴ Dle § 11 písm. g) notářského řádu

²⁵ zákon č. 262/2006 Sb.

²⁶ Dle § 22 NŘ, §7odst. 2 NŘ

- *získání vysokoškolského vzdělání v magisterském studijním oboru právo na vysoké škole v ČR; v zahraničí, připouští-li to mezinárodní smlouva; studium uznané podle zvláštních právních předpisů; studium získané na právnické fakultě vysoké školy se sídlem na území České a Slovenské Federativní Republiky nebo jejích právních předchůdců,*
- *bezúhonnost,*
- *existence pracovního poměru u notáře.*

Dalším znakem je zápis v seznamu notářských koncipientů/kandidátů. Tyto seznamy jsou vždy vedeny komorou, v jejímž obvodu má notář své sídlo.

Při ztrátě některého z výše uvedených předpokladů notářská komora koncipienta nebo kandidáta z příslušného seznamu vyškrtne. Tyto případy stanoví zákon. Výkladovým stanoviskem NK ČR²⁷ bylo upřesněno, že nelze započít praxi koncipienta či kandidáta, zapsaného v seznamu komory, za dobu po skončení pracovního poměru u notáře a současného neuzavření poměru nového. Koncipienta však komora vyškrtne i při neuzavření nového pracovního poměru do tří měsíců od zániku předchozího. Z toho vyplývá, že při součtu délky praxe konkrétního uchazeče o notářský úřad tak nelze vycházet pouze ze záznamů v seznamech notářských komor.

Tzv. další pracovníci, kteří nejsou koncipienty, ani notářskými kandidáty, vykonávají práci v kanceláři notáře v rozsahu omezeném zákonem a mohou být případně podrobeni tzv. kvalifikační zkoušce.

3.3.3 Odpovědnost za výkon profese, odpovědnost za újmu

Jak již bylo několikrát v předchozích kapitolách popsáno, výkon notářství je všeobecně spojován s důvěrou ve správnost a nestrannost služby. Nelze ho však oddělit od osob, kterými je poskytován. Zákon tak předjímá tuto skutečnost a upravuje výkon odpovědnosti plynoucí z činnosti notáře.

Notářskou službu je třeba chápat jako službu veřejnou. Není čistě soukromoprávním podnikáním, ani svobodným podnikáním v pravém slova smyslu.

Hlavní úprava odpovědnosti notáře za újmu je obsažena v ustanovení § 57 NŘ. Nestanoví-li zákon jinak, notář odpovídá žadateli, klientovi nebo účastníkovi za újmu, kterou mu způsobil v souvislosti s výkonem činnosti notáře. *Notář odpovídá za újmu*

²⁷ zn. VS 2/2006 ze dne 12. 6. 2006

způsobenou těmto osobám i tehdy, byla-li způsobena v souvislosti s výkonem činnosti nebo jeho pracovníkem; případná odpovědnost podle pracovněprávních předpisů tím není dotčena²⁸.

Tato koncepce je založena na skutečnosti, že za pracovníky notáře, tj. všechny osoby, které notář pověřil úkony v rámci svého úřadu (kandidáty, koncipienty i jiné administrativní pracovníky), nese odpovědnost notář sám. Ty lze beze změny postihnout dle obecných pracovně-právních předpisů. Jednání těchto zaměstnanců se považuje za jednání notáře a ten je z něj plně odpovědný. V zásadě odpovídá celým svým majetkem. Na druhou stranu stát omezil riziko výkonu úřadu zákonem stanovenou povinností sjednání profesního pojištění, bez něhož nelze činnost zahájit ani v ní bez nápravy pokračovat. Toto opatření vychází z faktu, že při notářské činnosti může riziko škody mnohonásobně převyšovat jmění notáře a jeho pokrytí je nutno dostatečně zajistit jiným způsobem. Notářská komora ČR uzavírá smlouvy o rámcovém ročním pojištění s minimální pojistnou částkou ve výši pět milionů korun s možností individuálního zvýšení až na dvě stě milionů korun českých. Jedná se ze strany Komory o zjevnou pomoc svým členům ke splnění této zákonné povinnosti, aniž by byli omezeni nabídkou pojišťovacích služeb na trhu. V odůvodněných případech je možné sjednat připojištění na konkrétní úkon.

Obecná úprava notářského řádu stanoví, že *prokáže-li notář, že vzniku újmy nemohl zabránit ani při vynaložení veškerého úsilí, které lze na něm požadovat*, může se odpovědnosti zprostit. Toto však neplatí tehdy, pokud se jedná o odpovědnost vzniklou státní na podkladě zákona č. 82/1998 Sb. o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem, tedy odpovědnost dle zvláštního právního předpisu. Možnost zproštění se je zde přímo zákonem vyloučena. Nelze ji však při vzniku škody automaticky dovozovat. Stále je nutno kumulativně aplikovat ostatní předpoklady jejího vzniku, tj. porušení povinnosti, vznik škody na straně poškozeného a příčinná souvislost mezi vznikem škody a tímto porušením. Tuto tezi stvrdil NS ČR ve svém rozsudku sp.zn. 25 Cdo 5080/2009, kde se v odůvodnění zabýval posouzením otázky, zda lze dovést odpovědnost notáře, resp. jeho pracovníka za chybné ověření pravosti podpisu při zneužití falzifikátu občanského průkazu. Protože nebylo v neodhalení podvrhu dokladu spatřeno pochybení na straně

²⁸ Ust. § 57 odst 1 NŘ

zaměstnanec notáře, soud konstatoval, že je bezpředmětné se dále zabývat liberačními důvody na straně žalovaného, neboť jeho odpovědnost v tomto případě nelze vyvozovat.

Na základě výše uvedeného lze chápat otázku odpovědnosti notáře v dvojitě režimu, a to na základě obecné úpravy notářského řádu a dle speciální úpravy, která ošetřuje odpovědnost notáře za výkon veřejné moci, spočívající ve výkonu státní správy či úředním postupu (např. činnost soudního komisaře v řízení o pozůstalosti). Stejně nelze opominout důsledky kárných provinění, o kterých bude blíže pojednáno již v následující kapitole 3.3.4.

Charakter odpovědnosti dle ZVVM vznikl ze skutečnosti, že stát na notáře zákonem přenesl určité pravomoci (výkon veřejné moci). Její základ vychází z ustanovení §3 odst. 1 písm. b) a § 4 ZVVM. Tato konstrukce logicky vylučuje i možnost notáře sjednat si za takové úkony smluvní odměnu. Primární povinnost (odpovědnost) zde plyne státu. Jedná se o situaci stejnou, jako kdyby tyto svěřené pravomoci stát vykonával prostřednictvím svých vlastních státních orgánů či jinými orgány státní správy. Státu však po provedení náhrady přísluší proti notáři regres, a to do plné výše, kterou již sám plnil poškozenému (§16, §17 ZVVM).

Vzhledem k tomu, že zákon č. 82/1998 Sb. (ZVVM) nabyl účinnosti ke dni 15. 5. 1998, český právní řád od svého počátku postrádal potřebnou jednoznačnou úpravu. Jednoznačný výklad této otázky přinesla judikatura. *Odpovědnost notáře za škodu vzniklou žadateli, klientovi nebo jinému účastníku v souvislosti s výkonem činnosti notáře v době od 1. 1. 1993 do 14. 5. 1998 se posuzuje podle § 57 NŘ, nikoliv podle § 420 OZ²⁹.*

3.3.4 Kárné řízení, kárná odpovědnost

Za provinění lze notáře postihnout též kárně. Stejně mohou být postiženi rovněž jeho kandidáti i koncipienti. Proviněním, které může být předmětem kárného řízení, je závažné nebo opětovné porušení povinností stanovených notářským řádem nebo zvláštním právním předpisem nebo předpisem Komory nebo usnesením orgánu notářské samosprávy; případně také závažné nebo opětovné narušení důstojnosti notářského povolání jeho chováním.

²⁹ Rozhodnutí NS ČR sp.zn. 25 Cdo 2797/2000

Zjišťování nedostatků a provinění je předmětem dohledu, který vykonává ve formě státního dohledu Ministerstvo spravedlnosti ČR a dále pak notářská samospráva (Notářská komora ČR, notářské komory regionální).

Drobné nedostatky lze v rámci dohledu pouze vytknout. Závažnější pochybení se posuzují v kárném řízení, které se zahajuje na základě návrhu a nazývá se kárnou žalobou. Za kárné provinění lze uložit pouze taková kárná opatření, která připouští zákon. Provinění se trestají písemným napomenutím, pokutou až do výše stonásobku minimální mzdy a v nejzávažším případě i odvoláním notáře, příp. odvoláním z jeho zastupování. Podrobná úprava kárného řízení je upravena v Kárném řádu, který přijímá Sněm Komory. Návrh se podává a projednává v řízení před kárnou komisí Komory. Kárná komise, resp. kárný senát, který spáchání provinění projednává, vede během řízení k projednávané věci kárný spis. Zakládá jej předseda komise ihned poté, kdy Komora kárnou žalobu obdrží. O průběhu samotného jednání se sepisuje protokol. Konají se na místě určeném předsedou senátu, zpravidla v sídle Komory.

Kárná komise je příslušná projednávat řízení o určení, zda je notář ze zdravotních důvodů trvale nezpůsobilý k výkonu svého úřadu a nechce či sám není schopný požádat o odvolání ministra spravedlnosti³⁰.

3.3.5 Odvolání, Pozastavení činnosti notářů

Notář může být ze své funkce odvolán, nebo mu může být výkon činnosti pozastaven. Tato pravomoc je svěřena ministru spravedlnosti.

Výčet důvodů, který ministru ukládá tento postup je obsažen v ustanovení § 10, § 11 NŘ. Příkladem lze uvést např. zahájení či již pravomocné skončení řízení o omezení svéprávnosti osoby notáře, výkon činnosti neslučitelné s činností notáře, zahájení trestního stíhání či pravomocné odsouzení pro úmyslný trestný čin nebo čin spáchaný v souvislosti s činností notáře. Odvolat notáře lze pochopitelně i na základě jeho vlastní žádosti. Současně však i při pozbytí českého státního občanství³¹, u příležitosti konce kalendářního roku, v němž notář dovršil 70. rok věku, nebo pokud notář odmítne složit slib, je posléze přistoupeno k odvolání z úřadu.

³⁰ Řízení dle § 51 NŘ

³¹ Pozbytím státního občanství České a Slovenské Federativní republiky se rozumí občanství České republiky. Interpretaci ustanovení § 11 písm. d) NŘ je nutné vykládat tolika ve smyslu §1 odst. 2 úst. zákona č. 4/1993Sb., o opatřeních souvisejících se zánikem ČSFR.

3.4 Postavení činnosti notáře v justičním systému

Notářská profese požívá v dnešní době oproti jiným právnickým povoláním zcela neobvyklé vážnosti a uznání. Velkou zásluhu na tom má profesní samospráva, která si na tomto stavu zakládá a usiluje o jeho dlouhodobé udržení. V minulém roce byla k příležitosti dvacátého výročí „svobodného notářství“ uspořádána konference, na níž byli pozváni představitelé zahraničních zástupců latinského notářství. Jedním z hlavních témat bylo především zamyšlení nad postavením notářství na počátku 21. století, především v období ekonomické krize. Právě v této době je třeba cenit si především preventivní funkce notářské činnosti, její dlouhodobé stálosti, která právě ve spojení s předcházením sporům vytváří jakýsi návrat k právní jistotě na poli soukromého práva.

Úkol notářské obce nespočívá jen v samém sdružování svých členů, jejich vzdělávání, ale rovněž ve spolupráci s profesními zahraničními organizacemi a obecně všemi subjekty justičního systému v České republice. V tomto náročném období, kdy české právní prostředí prochází tak zásadní proměnou s ohledem na komplexní rekodifikaci soukromého práva, která byla založena účinností Nového občanského zákoníku, je třeba vyzdvihnout úlohu notářské profese. Zcela nepochybně se nacházíme v období, které především v laické veřejnosti vzbuzuje značnou míru nejistoty. To je dáno více faktory. Na první pohled jde především o rozsah legislativních změn, délku působnosti předchozího kodexu a návrat staronových právních institutů, jejichž diskontinuita s předchozí úpravou může být matoucí. I pro odborné právní kruhy není a nadále nebude přechod na novou úpravu zcela bezproblémový. Zajisté dojde k mnoha následným novelizacím, odchylky a nejasnosti budou odstraněny praxí a judikaturou. Přijetím NOZ a dalších doprovodných předpisů se projeví kromě jiných změny v notářské činnosti zejména rozsáhlou úpravou dědického práva a zápisy do veřejných rejstříků.

Pozice notářského úřadu v České republice nemá význam pouze ve vztahu k veřejnosti. Významnou část agendy úřadu tvoří materie soudního komisariátu, kde jsou úkony pověřeného chápány jako úkony příslušného pozůstalostního soudu. Stát tak přenáší svou pravomoc na osobu odlišnou od státního aparátu. V této otázce je třeba připomenout soudní rozhodnutí, o kterém bylo již výše pojednáno, ve kterém předchozí

účast na jednání a úkonech mimo funkci komisaře v řízení o pozůstalosti, může při pozdějším pověření stejné osoby notáře zakládat důvodnou pochybnost o jeho nepodjatosti³².

Zákon č. 365/2000 Sb. o informačních systémech veřejné správy v ustanovení § 8a zařazuje notářské úřady do skupiny tzv. kontaktních míst veřejné správy, jimiž jsou dále např. krajské a obecní úřady, úřady městských částí, matriční úřady, Hospodářská komora ČR nebo pobočky pošty za splnění podmínek zákona o poštovních službách. Kontaktní místa jsou pro veřejnost označena příslušným grafickým symbolem a označením „Czech POINT“, tj. zkratkou názvu „Český ověřovací podací národní terminál“. Na těchto stanovištích je možné vyžadovat informace a výpisy z rejstříků a databází informačních systémů veřejné správy zpravidla na základě dálkového přístupu.

V rámci rekodifikace soukromého práva se do našeho právního řádu včlenil spolu s Novým občanským zákoníkem a zákonem o obchodních korporacích i další významný předpis, kterým je zákon o veřejných rejstřících³³. Notářům v souvislosti s tím vznikly nové pravomoci, z titulu kterých bude možné provádět na základě dálkového přístupu přímé zápisy do vyjmenovaných rejstříků (např. obchodní rejstřík). Do nich jsou zapisovány zákonem stanovené údaje o právnických a fyzických osobách.

Činnost notářů má poměrně široké uplatnění. V následující kapitole se budu věnovat jednotlivým klíčovým úkolům a službám, které jsou jimi dnes vykonávány. Zároveň bude věnován prostor k výkladu některých novinek, které s sebou přinesly změny související s nástupem NOZ a doprovodných předpisů.

³² Viz. Kapitola 3.2.1 „Notář“; Rozsudek NS ČR sp. zn. 21 Cdo 3373/2011

³³ Zákon č. 304/2013Sb. o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob (účinnost k 1. 1. 2014)

4. Notářská činnost

4.1 Činnost notáře dle Notářského řádu

Notář je v notářské činnosti a při poskytování právní pomoci vázán zákony a dalšími obecně závaznými právními předpisy. Při poskytování právní pomoci je vázán také pokyny klienta, uvádí znění § 52 NŘ. Jsou jím uvozena obecná ustanovení Části Páté NŘ. (§52-61 NŘ). V ní jsou podrobně ošetřeny kromě vázanosti notáře dále okolnosti pro odmítnutí a odstoupení notáře od smlouvy s klientem, zásada mlčenlivosti, odpovědnost za způsobenou újmu a dále náležitosti potřebné při sepisování notářských listin. Blíže stanoví a rozpracovává zásady, jimiž se notář řídí při výkonu své profese a postup při své činnosti.

Vázanost notáře předpisy tak, jak je citována v úvodu této kapitoly, je nutné chápat nejen jako vázanost zákony a dalšími obecně závaznými předpisy, ale s ohledem na znění, ale je třeba vzít v úvahu i význam stavovským předpisů dle ust. § 48 odst. 2 NŘ, jejichž porušení může zakládat odpovědnost kárnou. Pravomoc přiznaná notářské samosprávě na základě tohoto zákona pak zakládá povinnost notáři řídit se jejími rozhodnutími, resp. usneseními. To neplatí v případě tzv. výkladových stanovisek prezidia Komory, jež mají sice povahu usnesení, ale mají pouze doporučující charakter a napomáhají sjednocovat praxi silou obsaženého výkladu.

Porušením zásad, na nichž stojí činnost notáře, zakládá právo notáře provedení konkrétního úkonu odmítnout, případně od smlouvy o provedení úkonu odstoupit. Rozdíl v úpravě dle § 53 a 54 spočívá pouze ve fázi smluvního vztahu notáře a klienta, kdy dle § 54 notář odmítá provedení takového úkonu, k němuž již s klientem uzavřel smlouvu a může tak učinit pouze ze zákonných důvodů. Obecně nejzávažnějším důvodem bude okolnost, při níž sám požadovaný úkon je v rozporu s právními předpisy. Takový požadavek je třeba vždy odmítnout. Ke stejnému závěru je třeba dospět v případě, kdy dochází k zjevné kolizi zájmu notáře, a to buď se zájmy jiného klienta, vlastními zájmy nebo osob jemu blízkých. Jelikož je jeho činnost vždy úplatná a výkon jeho činnosti zpravidla spojen s nakládáním s majetkem jeho klientů, lze též spravedlivě požadovat, aby ke stejnému závěru byl notář oprávněn při neuhrazení přiměřené zálohy na jeho odměnu. Kromě objektivních důvodů, vypočtených v obou ustanoveních, je

mezi ně zařazeno i narušení důvěry mezi notářem a žadatelem (klientem). Nepochybně se zde jedná o důvod ryze subjektivní povahy, na jehož odůvodnění je třeba klást zvláštní zřetel.

Notář o takové skutečnosti sepíše záznam do svého spisu. Na požádání klienta, či žadatele je notář povinen mu důvod sdělit písemně.

Nepochybně významnou profesní zásadou je zachování mlčenlivosti při výkonu své profese. Notář nesmí sdělovat informace a skutečnosti, které se při výkonu své činnosti dozvěděl. Význam tohoto pravidla je třeba chápat natolik vážně, že k jeho plnění se notáři zavazují i svým slibem, který skládají k rukám ministra spravedlnosti. Tato povinnost se vztahuje zcela samozřejmě i na všechny pracovníky notáře. Ti jsou k jejímu dodržení povinni i po skončení svého zaměstnaneckého poměru, stejně jako notář po svém odvolání. V době trvání pracovního poměru proto zaměstnanci odpovídají notáři ve smyslu pracovněprávních předpisů přímo notáři, který primárně odpovídá za takové porušení sám. Při porušení této povinnosti bývalým zaměstnancem, tj. po skončení pracovního poměru, však odpovědnost napadá přímo na fyzickou osobu, která se sama porušení dopustila.

Zachování povinnosti mlčenlivosti není absolutní. Zákon stanoví výjimky, na kterých spočívá zvláštní veřejný zájem. Není jí např. dotčena zákonem uložená povinnost překazit spáchání trestného činu³⁴, povinnosti stanovené zákony o správě daní a poplatků a povinnosti uložené na základě zákona o praní špinavých peněz³⁵, podle kterého má notář postavení povinné osoby. V takových případech se povinnosti zachovat o nabytých skutečnostech a informacích mlčenlivost nelze ze strany notáře dovolávat.

Zásadám odpovědnosti za výkon notářské činnosti obsažené v obecných ustanoveních Části V. NŘ, konkrétně v § 57 NŘ se blíže věnuji již v kapitole 3.3.3.

Notářský řád předepisuje i obecné požadavky na listiny, které notář při své činnosti vyhotovuje. Ty jsou v zásadě pořizovány v českém jazyce. Při jejich sepisování je třeba dbát zejména na jejich určitost a srozumitelnost. V případě listin, které mají současně povahu listin veřejných³⁶, jež odlišnost od listin soukromých definuje Nový

³⁴ Dle §367 TZ- nepřeřazení trestného činu, §368 TZ-neoznámení trestného činu

³⁵ Zákon č. 253/2008 Sb. o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu

³⁶ Dle § 567 NOZ

občanský zákoník, je pak třeba zvlášť brát na kumulativní splnění všech náležitostí, neboť se ztrátou či neexistencí některého z nich dále není možné na takovou listinu hledět jako na listinu veřejnou, tj. taková listina nepoživá veřejné víry v její správnost. Právní význam veřejné listiny spočívá v tom, že vůči každému zakládá plný důkaz o tom, kým a kdy byla vystavena i o tom, co je v ní potvrzeno. Doplnuji, že v rámci rekodifikace soukromého práva zákonodárce rozšířil okruh právních skutečností, které ke své platnosti vyžadují obligatorně formu veřejné listiny, resp. notářského zápisu (např. založení nadace dle § 309 a násl. NOZ, pořízení stanov pro společenství vlastníků jednotek formou notářského zápisu dle §1200 odst. 3 NOZ, pořízení dědické smlouvy §1582 NOZ a další).

Postavení veřejných listin před rekodifikací soukromého práva vycházelo z jejich procesněprávní úlohy.

Veřejnou listinou se myslí taková, *jež je vydána orgánem veřejné moci a v mezích jeho pravomoci nebo listina, kteřou za veřejnou prohlásí zákon; to neplatí, pokud trpí takovými vadami, že se na ni hledí, jako by veřejnou listinou nikdy nebyla*³⁷. Nadále stanoví vyvratitelnou právní domněnku o pravosti svého obsahu a její důkazní síla je tak založena zákonem. Potvrzuje skutečnosti v ní obsažené a současně vypovídá o okolnostech doprovodných, tj. kdy a kým byla vystavena.

Zákonem je dobrá víra toho, kdo jednal v důvěře ve veřejnou listinu, chráněna, a to i tehdy, byl-li její obsah popřen pozdější veřejnou listinou. To však neplatí v případě, kdy byl obsah nové listiny takové osobě prokazatelně znám, či byl zveřejněn ve veřejném seznamu.

Notářské listiny jsou veřejnými listinami taktéž na základě § 6 NŘ. Za veřejné je tak prohlašuje přímo zákon. Do účinnosti nového občanského zákoníku byla úprava veřejných listin opřena o ustanovení § 134 OSŘ. Ta sice zůstala nadále v platnosti, nebyla derogována a nadále stojí vedle hmotněprávní úpravy NOZ. Ta nejen definuje, ale rovněž vypočítává ve svém znění mnoho případů, kde předepisuje právním jednáním obligatorně, nebo fakultativně formu notářského zápisu. Pokud pak nový občanský zákoník hovoří o veřejné listině, rozumí se tím notářský zápis, není-li stanoveno jinak³⁸. Za veřejnou listinu lze rovněž považovat i její kopii, je-li ověřena

³⁷ Ust. § 567 NOZ

³⁸ Ust. § 3026 odst. 2 NOZ (Část V., Hlava I Ustanovení společná)

příslušným orgánem³⁹, oprávněným k její vidimaci. V případě notářů to platí, je-li ověřena dle §73 NŘ. Veřejné listiny mají v kontinentálním právním systému zvláštní postavení. Je jim přiřazena vyšší důkazní síla a jistota v právní vztahy, založené veřejnými listinami. Napomáhá v latinském právním systému předcházet sporům. Tím se v zásadě liší od pojetí common law, kde právě spor o právo je klíčem pro nalézání práva. K zajištění dopadů a náležitých důsledků, které mají být listiny způsobilé vyvolat, je třeba jim zajistit procesněprávní postavení. Bez procesních pravidel by jejich existence postrádala smysl. Veřejným listinám, které nejsou vydány soudem⁴⁰, nebo jiným státním orgánem, je tak přiřazena zákonem stejná váha. Jsou jimi jen takové listiny, které jsou formálně bezvadné, jsou vydány nestranným pověřeným subjektem, a které za veřejné prohlašuje zákon.

Část VI. Notářského řádu se člení na čtyři samostatné oddíly. Upravují a odlišují zvláštní úpravu a jednotlivé druhy notářské činnosti, resp. jednotlivé úkony, které je notář oprávněn pro své klienty (žadatele) vykonávat.

4.1.1 Notářský zápis o právních jednáních

Zvlášť významné postavení mezi úkony notáře má notářský zápis. Je jedním ze základních prvků jeho činnosti. Jeho obecná forma, tj. notářský zápis o právních jednáních je forma jednání dle Nového občanského zákoníku fakultativně nebo obligatorně vyžadovaná u vysokého počtu jednání. Právní jednání není platné, postrádá-li předepsanou formu⁴¹. Proto jsou na notářský zápis kladeny vcelku striktní požadavky, resp. zákon nařizuje výčet náležitostí, které je třeba dodržet, aby listina mohla být označena za notářský zápis a vyvolávala náležité účinky. Právní jednání není platné, postrádá-li předepsanou formu. Dle čl. 6 NŘ jsou notářské zápisy veřejnými listinami. Jsou tak nadány veřejnou vírou (*fides publica*) v jejich správnost a pravdivost. Notářský zápis není sám o sobě bez svého obsahu právním jednáním, projevem vůle účastníka (účastníků právního vztahu). Jako právní jednání je bezprostředně navázán na svůj obsah, na účel vybraného úkonu. Představuje formu jednání, která je buď zákonem přímo vyžadována, příp. je účastníky vztahu zvolena. Představuje způsob, jakým má být

³⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16.1.2003, sp. zn. 7 Tdo 27/2003

⁴⁰ Usnesení NS ČR sp.zn. 29 Odo 407/2002: „Soudem sepsaný protokol o jednání, který obsahuje zákonem stanovené náležitosti, je veřejnou listinou.“

⁴¹ Viz. ust. § 582 NOZ

konkrétní projev vůle učiněn. Notářský zápis se tak uplatní tam, kde je pro účastníky i třetí osoby žádoucí, aby bylo potvrzeno, že právní jednání není rozporné, že skutečně nastalo. Podnět k sepsání zápisu nevychází z vůle notáře. Je pouze osobou pověřenou na základě zákona takový úkon provést. Při jeho sestavování notář poskytuje rovněž službu právní pomoci. Činí tak však nestranně a ku prospěchu všech účastníků. Zde se promítá zásada nestrannosti, při jejímž důsledném dodržování je naplněna tendence k předcházení sporů, hlavní filosofie, na níž praxe notářství spočívá. Ve svém důsledku zřizování notářských úřadů jako nestranných a autonomních institucí snižuje nutnou kapacitu státem zřízených úřadů, nadaných pravomocemi k autoritativnímu rozhodování sporů (nejčastěji soudů).

Ve smyslu zákona není vyloučeno, aby nedokončené jednání ve formě notářského zápisu, které již bylo započato, bylo dokončeno jiným notářem. Zákon tuto možnost připouští z ryze praktických důvodů. Dává tak prostor účastníkům, jejichž jednání není možné z hlediska místa a času provést najednou.

V § 63 NŘ zákon stanoví nutné náležitosti, na nichž je třeba trvat, aby mohl být notářský zápis o právním jednání za takový uznán, tedy aby mohl být současně prohlášen za veřejnou listinu dle § 6 NŘ. Jedná se o demonstrativní výčet náležitostí, neboť dává prostor pro rozšíření o další podmínky stanovené tímto zákonem. Zároveň je třeba dbát na dodržování obecných náležitostí notářských listin (Část V. NŘ).

Mezi základní obsahové náležitosti notářských zápisů jednoznačně patří zejména místo, den, měsíc a rok právního jednání, jméno a příjmení notáře spolu s označením jeho sídla, identifikace účastníků, jejich zástupců, svědků, důvěrníků a tlumočnicků. Náležitá identifikace zúčastněných osob je zcela nezbytná k jejich nezaměnitelnosti a tím i k zachování určitosti notářského zápisu. Nově⁴² zákon předepisuje i způsob označení právnických osob, které se notáři prokazují výpisem z příslušného veřejného rejstříku. Součástí zápisu je dále prohlášení účastníků⁴³ o skutečnosti, že jsou způsobilí samostatně právně jednat v rozsahu nutném k notářskému zápisu, údaje o ověření totožnosti všech osob, o skutečnosti, že byl zápis po přečtení účastníky schválen. Ověření totožnosti je notář povinen provést platným úředním průkazem. Zápis musí být

⁴² S účinností od 1. 1. 2014 se pro účely sepsání notářského zápisu považuje za její označení uvedení jejího názvu, sídla a identifikačního čísla.

⁴³ Dle ust. § 63 odst. 2 NŘ: „*Účastníkem je ten, kdo formou notářského zápisu sám právně jedná nebo ten, za něhož jeho jménem jedná zástupce.*“

opatřen podpisy účastníků, nebo jejich oprávněných zástupců, svědků, důvěrníků a tlumočnicků, otiskem úředního razítka notáře a jeho podpis a dále rovněž další náležitosti, které může navíc vyžadovat notářský řád.

Právní úprava zároveň přináší odpověď i na řešení situací, s nimiž se lze setkat v praxi. Jedná je o případy, kdy osoby zúčastněné na právním jednání nemohou či neumí číst a psát, jsou jimi osoby nevidomé či jinak smyslově postižené, koho nelze povolat za svědka jednání, o němž se pořizuje zápis.

V zásadě je možné konstatovat, že hlavní úlohou notářského zápisu o právním jednání není osvědčení o skutečnosti, že byl před ním úkon učiněn, ale sám obsah právního jednání. Sám je právním titulem vzniku, změny, zániku právního vztahu a nelze jej od právního důvodu (obsahu) právního jednání oddělit. Tím se liší od osvědčování právně významných skutečností, které je také významnou součástí činnosti notáře, ale liší se svou úlohou.

Úpravu požadavků a postupů při sepisování notářské zápisu o právních jednáních lze analogicky aplikovat i na pořízení ostatních typů notářských zápisů dle Oddílu prvního, Části VI. Notářského řádu.

Nový občanský zákoník přináší mnoho nových institutů i změn do dosavadní úpravy soukromého práva. Pro řadu právních jednání tak zavádí formu notářských zápisů povinně. Pro ilustraci uvádím výběr některých z nich.

Fakultativně lze formou notářského zápisu v očekávání vlastní budoucí nezpůsobilosti právně jednat podat prohlášení o své vůli, že se vybraná osoba stane za takové okolnosti opatrovníkem, nebo má spravovat záležitosti této osoby určitým způsobem (§ 38 a násl. NOZ). Soud bude takovým návrhem v rozhodování vázán.

Pokud se společenství vlastníků (jednotek) zakládá schválením vlastníky všech jednotek, je třeba zajistit jim formu veřejné listiny (§ 1200 odst. 1, 3 NOZ).

Uplatnění notářského zápisu v oblasti dědického práva⁴⁴ po 1. lednu 2014 značně posílilo. Nově lze uzavřít například tzv. dědickou smlouvu, druh pořízení pro případ smrti, kterou *zůstavitel povolá druhou smluvní stranu, nebo třetí osobu za dědice nebo odkazovníka a druhá strana to přijímá* (§ 1582 a násl. NOZ), a to formou veřejné listiny. Dohodou se zůstavitelem formou notářského zápisu lze sjednat také smlouvu o zřeknutí se svého dědického práva (§ 1484 NOZ).

⁴⁴ Část Třetí Hlava III. NOZ Dědické právo

Je zřejmé, že s ohledem na rekodifikaci soukromého práva v právním řádu České republiky vzrostlo využití tohoto institutu. To souvisí s obecně zjištěným faktem, že nový občanský zákoník klade důraz na autonomii vůle účastníků právních vztahů a smluvní volnost.

4.1.2 Notářský zápis pro zápis do veřejného seznamu nebo veřejného rejstříku

Novinkou zavedenou zákonem č. 304/2013 Sb. o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob je zavedení tzv. přímých zápisů do veřejných rejstříků. Veřejnými rejstřiky podle tohoto zákona se myslí spolkový rejstřík, nadační rejstřík, rejstřík ústavů, rejstřík společenství vlastníků jednotek, obchodní rejstřík a rejstřík obecně prospěšných společností⁴⁵.

Očekávaný přínos a současně jeden z důvodů k přijetí tohoto zákona spočívá hlavně na snaze zjednodušit a odlehčit agendu rejstříkovým soudům, zrychlení a zefektivnění zápisů do obchodního rejstříku, příp. zavedení nových funkcí do těchto rejstříků a jejich propojení se základními registry. Ve svém důsledku se předpokládá, že zjednodušení agendy bude mít pozitivní vliv i na soukromé osoby, jež se do těchto rejstříků zapisují. Dosavadní praxe vycházela z režimu platného pro obchodní rejstřík, který se analogicky užíval i pro potřeby rejstříků ostatních. Realizace změn, které tento zákon přináší, probíhá plynule. Veřejný rejstřík dle zákona ZVR je veden v elektronické podobě rejstříkovým soudem.

Stěžejní úprava přímého zápisu notářem je primárně založena v ustanovení §108 až § 118 ZVR (Část Třetí ZVR) a § 70, §70a a § 71 NŘ. Zápis provede notář na žádost osoby, která je k takovému návrhu oprávněna. Notář provádí zápis dálkovým přístupem bez zbytečného odkladu poté, kdy mu byla žádost o zápis podána. Notářský zápis o právním jednání, který se zapisuje do veřejného rejstříku, se označuje jako podkladový notářský zápis. Stejným způsobem připojí notář listiny převedené do elektronické podoby do sbírky listin, která je součástí veřejného rejstříku. Ostatní listiny doručí notář rejstříkovému soudu.

⁴⁵ Ust. §1 ZVR

Notářský zápis o právním jednání, které má být podkladem pro zápis práv nebo skutečností, změnu nebo výmaz takového zápisu do veřejného seznamu nebo rejstříku musí souběžně obsahovat doplňující vyjádření o splnění předpokladů k jeho sepsání.

Zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob ukládá osobám povinnost předložit rejstříkovému soudu vybrané listiny nebo sdělit skutečnosti vyžadované zákonem. Porušení této povinnosti zakládá závažné důsledky, mj. v konečném důsledku i možnost zahájení řízení o zrušení právnické osoby s likvidací, neboť zákon založil pro takové případy vyvratitelnou právní domněnku, že člen statutárního orgánu této osoby porušuje péči řádného hospodáře⁴⁶.

Ekonomický a funkční dopad této novinky bude vhodné zhodnotit až s odstupem času. Osobně se domnívám, že možnost částečného přechodu této agendy na notáře, může kromě očekávaného snížení zátěže rejstříkových soudů přinést rovněž vyšší právní úroveň zapisovaných jednání a skutečností. Dá se předpokládat, že notáři při jejich zpracování poskytnou účastníkům náležitou právní pomoc a servis, které jejich případné nedostatky či vady eliminují.

4.1.3 Notářský zápis se svolením k vykonatelnosti

Tento druh notářského zápisu představuje zcela zvláštní a z pohledu praxe nesmírně užitečnou formu, neboť je mu přímo z titulu zákona dána vlastnost příznačná jinak pro rozhodnutí vzešlá z nalézacího řízení (tj. vykonatelnost). Jeho hlavním účelem je zajistit věřiteli rychlejší cestu k uspokojení své pohledávky bez potřeby dospět k vykonatelnému rozhodnutí soudu. Ačkoli na našem území se tento institut vyskytoval již před rokem 1950, do notářského řádu byl vtělen až zákonem č. 30/2000 Sb., kdy v tehdejší znění § 71a -§ 71c zavedl možnost uzavřít mezi dlužníkem a věřitelem dohodu, v níž se zaváže splnit pohledávku a volí, že v opačném případě bude nařízen a proveden výkon rozhodnutí (exekuce)⁴⁷. Tuto možnost rozšířila tzv. souhrnná novela OSŘ (zákon č. 7/2009 Sb.), která přinesla nově i možnost uzavření podobné dohody o dosud neexistujícím závazku i jednostranně uznat dluh.

⁴⁶ Dle ust. § 104-§106 ZVR

⁴⁷ Shodný model jako notářský zápis dle § 71b NŘ

Společným znakem všech třech platných forem je především vykonatelnost⁴⁸. Představuje vlastnost titulu, která při včasném nesplnění povinnosti (zaplacení peněžitého plnění) zakládá nárok na nucený výkon rozhodnutí (vedení exekuce). Je třeba zdůraznit, že i v tomto případě se jedná o notářský zápis o právním jednání. Proto je třeba dodržet všechny potřebné obsahové náležitosti (obecné náležitosti notářských listin, zvláštní náležitosti notářského zápisu dle § 63 NŘ i zákonné požadavky vybraného typu notářského zápisu se svolením k vykonatelnosti). V opačném případě by listina ztratila jak formu notářského zápisu, tak status veřejné listiny. Dalším nezbytným atributem je samo svolení k vykonatelnosti (souhlas). Takovým „*svolením k vykonatelnosti se rozumí prohlášení povinné osoby, z něhož vyplývá, že tato osoba souhlasí s tím, aby notářský zápis byl-v případě, že v určité době osobě oprávněné řádně stanovený předmět plnění neposkytne-bez dalšího titulem pro výkon rozhodnutí (exekuci)*“⁴⁹. Je to klíčový prvek těchto zápisů. Projevená svolení jsou podmínkou pro to, aby mohly být pokládány za exekuční titul. Z tohoto hlediska má takto projevený souhlas srovnatelné účinky jako pravomocné rozhodnutí soudu. Zápisy se ve svých právních účincích rovnají vykonatelným rozhodnutím soudu, resp. i vykonatelným rozhodnutím o schválení smíru mezi stranami. Zde je tak zvlášť patrné přispění principu prevence sporů. Neprobíhá klasické nalézací řízení, proces se zrychluje, zlevňuje a s jeho výsledkem jsou strany předem srozuměny.

Právní řád od roku 2009 umožňuje sepsat 3 formy notářského zápisu, který obsahuje svolení k vykonatelnosti.

Prvním typem tohoto zápisu je právní jednání, jímž se *účastník zaváže splnit peněžitý dluh vyplývající ze zakládaného závazkového právního vztahu jednáním* (§ 71a odst. 1 NŘ), *o kterém je notářský zápis*. Obsahem právního jednání musí být i výše dluhu a lhůta pro plnění. Jedná se o dvou a vícestranné jednání, jímž se dosud neexistující právní vztah teprve zakládá.

Dle § 71a odst. 2 lze sepsat notářský zápis o jednostranném právním jednání, v němž účastník (dlužník) uzná svou peněžitou pohledávku vzniklou z již založeného

⁴⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. ledna 2005, sp. zn. 20 Cdo 207/2004: „*Uplynula-li doba plnění, v níž se povinný zavázal splnit dluh ze závazkového právního vztahu, před sepisem notářského zápisu, kterým oprávněný přistoupil k projevu vůle obsaženému v notářském zápisu sepsaném s povinným, nejsou notářské zápisy přímo vykonatelné.*“

⁴⁹ Usnesení NS ČR ze dne ze dne 30. května 2011, sp. zn. 20 Cdo 2814/2009

právního vztahu. Předmětem takového jednání je jednostranné uznání dluhu z již existujícího závazku dlužníkem. Věřitel není účastníkem sepsání notářského zápisu. Není důvod, aby byl takovému jednání věřitel přítomen. Musí být pouze jako osoba oprávněná v zápisu označen. Součástí povinného obsahu je i stanovení výše dluhu, označení právního důvodu vzniku dluhu, lhůty pro jeho zaplacení a stanovení povinnosti dluh zaplatit. Společným znakem obou těchto typů je fakt, že takový zápis lze sepsat jen o závazku na peněžité plnění.

Na základě § 71b NŘ notář na žádost sepíše notářský zápis o dohodě mezi účastníky o úpravě již existujícího právního vztahu. V dohodě se účastník (dlužník) *zaváže splnit pohledávku nebo jiný nárok druhého účastníka⁵⁰ vyplývající ze závazkového vztahu, v níž si zvolí, aby podle tohoto zápisu byl nařízen a proveden výkon rozhodnutí (vedena exekuce) a aby byl takový notářský zápis exekučním titulem, jestliže svou povinnost řádně a včas nesplní.* Dohoda může obsahovat též podmínky, doložení času, sjednání vzájemných povinností. Nelze však změnit obsah původního závazku, z něhož vyplývají práva a povinnosti. Při uzavření dohody účastníky není notář povinen zkoumat obsah původního právního jednání⁵¹.

K tomu, aby však byla nařízena a provedena exekuce, je kromě svolení dlužníka k vykonatelnosti pochopitelně třeba, aby předmětná povinnost nebyla řádně a včas dlužníkem splněna⁵².

Prvek vykonatelnosti činí z tohoto zápisu titul k nucenému výkonu rozhodnutí (exekuční titul). Občanský soudní řád v § 274 stanoví, že obecná procesní úprava výkonu rozhodnutí se vztahuje na i vykonatelné notářské zápisy dle § 71a, § 71b NŘ. Za exekuční tituly jsou prohlášeny dle ust. § 40 exekučního řádu⁵³. V usnesení sp.zn. 20 Cdo 4888/2008 vyslovil NS ČR názor, že „*notářský zápis se svolením k vykonatelnosti obsahující dohodu o plnění oprávněného s povinným, je exekučním titulem vždy,*

⁵⁰ Srovnání: Platí i pro jiná, než peněžítá plnění dle § 71a NŘ.

⁵¹ Usnesení NS ČR sp. zn. 20 Cdo 3719/2011 ze dne 24. 5. 2012 uvádí: „*Notářský zápis se svolením k vykonatelnosti má jen formální charakter, neboť obsahuje takové náležitosti, které jsou potřebné k tomu, aby byl jako titul pro soudní výkon rozhodnutí vykonatelný; notář jej sepíše na základě dohody oprávněné a povinné osoby, aniž by byl oprávněn zkoumat její podklad v hmotném právu, a na základě prohlášení povinné osoby, jímž svoluje k jeho vykonatelnosti.*“

⁵² Usnesení NS ČR ze dne 22. července 2004, sp. zn. 20 Cdo 928/2003: „*Notářský zápis se svolením k vykonatelnosti není materiálně vykonatelný, není-li v něm uvedeno, do kdy má být povinnou osobou plněno.*“

⁵³ Zákon č. 120/2001 Sb. o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád)

splňuje-li všechny formální náležitosti, a soud se při nařízení výkonu rozhodnutí nemůže zabývat tím, zda zápis odpovídá skutečným hmotněprávním vztahům mezi účastníky“.

Z hlediska praxe je jistě užitečné zmínit též názor soudu vyjádřený v usnesení sp.zn. 20 Cdo 2951/2011, týkající dílčí otázky stanovení úroků z prodlení v exekučním titulu. *„V takovém případě vyhovuje požadavkům materiální vykonatelnosti, je-li v podkladovém rozhodnutí nebo jiném titulu vyjádřena jejich výše (sazba z jistiny), jestliže je určeno období, za které se stanoví (např. měsíčně, ročně), a od kdy je povinnost je platit (časový nebo jiný určitý údaj).“*

Je tedy zřejmé, že notářské zápisy se svolením k vykonatelnosti vzhledem k účinkům, které vyvolávají, jsou natolik významnou součástí notářské praxe, že se jimi zabývá značnou měrou též judikatura Nejvyššího soudu.

Dle § 71c NŘ se všechny notářské zápisy se svolením k vykonatelnosti považují též za evropské exekuční tituly. Toto označení pramení v nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 805/2004, kterým se zavedl exekuční titul pro nesporné nároky.

Rostoucí zadluženost českých domácností i firem je příčinou skutečnosti, že je tohoto institutu v soukromoprávních vztazích hojně využíváno. Především banky a nebankovní společnosti, poskytující úvěry, jejich prostřednictvím zajišťují uspokojení svých pohledávek. Můžeme předpokládat, že tento trend bude mít spíše vzrůstající tendenci.

4.1.4 Osvědčování právně významných skutečností a prohlášení

Osvědčování právně významných skutečností a prohlášení je spolu se sepisováním notářských zápisů o právních jednáních základem činnosti notářů dle notářského řádu. Stěžejním úkolem při osvědčování je zákonem stanoveným způsobem popsat a zachytit, co se před notářem stalo, potvrdit shodu kopie s originálem listiny a pravost podpisu. Osvědčení skutečností a prohlášení stejně jako sepisování notářských zápisů významně napomáhá prevenci sporů. Občanský soudní řád jim však přiznává i zvláštní procesní postavení nejen v roli důkazu samotného, ale umožňuje jimi v případě potřeby důkazy pro řízení ve věci zajistit, hrozí-li že později nebude možné provést

vůbec nebo jen s velkými obtížemi. Notář (nebo soudní exekutor) zajistí důkaz notářským (exekutorským) zápisem o skutkovém ději nebo stavu věci.⁵⁴

Notář při osvědčování do dění osvědčovaných skutečností nezasahuje. Všem jeho druhům, je společné, že skutečnosti a prohlášení mají právní význam, tj. jsou nebo se předpokládá, že v budoucnu budou podkladem pro uplatňování nebo prokazování práv nebo kterými by mohly být způsobeny právní následky. Je zjevné, že výčet druhů osvědčování, který podává § 72 NŘ, je demonstrativní. Je však příhodné k němu přiřadit i osvědčení o rozhodnutí právnické osoby (§ 80a a násl. NŘ), které vyžaduje zvláštní právní předpis nebo se ve věci právnické osoby jedná o rozhodnutí o skutečnostech zapisovaných do veřejného rejstříku.

Osvědčování provádí notář na žádost. Okolnosti, za nichž je notář oprávněn nebo povinen úkon odmítnout se uplatní i zde. Měl by tak učinit i v případě, kdy neshledá právní význam v osvědčení, o něž je požádán⁵⁵.

Postup při osvědčování se řídí buď přímo notářským řádem, zvláštními zákony, v případech zákonem nepředvídaných pak jeho obecnými ustanoveními. Např. osvědčení o protestech směnek a jiných listin (§76 NŘ), které je třeba předložit k uplatnění, je třeba aplikovat postup dle zákona č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový. Notář osvědčuje jako protestní orgán protestaci směnek a vede knihu protestů.

Osvědčování se provádí odlišně v závislosti na druhu ověřovaných skutečností a prohlášení. K tomuto účelu slouží tzv. listiny o ověření, mezi něž patří ověřovací doložka (vidimace, legalizace), osvědčovací doložka (osvědčení o předložení listiny) a jiné doložky sepsané notářem (osvědčování skutečností dle zvláštních zákonů⁵⁶). Pro ostatní skutečnosti se uplatní notářský zápis.

V následujících podkapitolách se budu blíže věnovat některým vybraným druhům osvědčování.

⁵⁴ Dle ust. § 78, § 78a OSŘ Zajištění důkazu

⁵⁵ BÍLEK, P., DRÁPAL, L., JINDŘICH, M., WAWERKA, K. Notářský řád a řízení o dědictví. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, str. 276, ISBN 978-80-7400-181-9

⁵⁶ Zákon č. 300/2008 Sb., o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů;

Zákon č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový, ve znění zákona č. 29/2000 Sb.;

Zákon č. 365/2000Sb., o informačních systémech veřejné správy a o změně některých zákonů

4.1.4.1 Vidimace

Vidimací se rozumí ověření shody opisu nebo kopie s listinou. Ve stručnosti jde tedy o ověření kopie listiny. Rozdíl mezi kopií a opisem spočívá na faktu, že kopií se rozumí fotografický obraz originálu listiny, ale opisem je nová listina s identickým a doslovným obsahem. Vidimace se provádí ověřovací doložkou. Neslouží však *k potvrzení správnosti a pravosti údajů uvedených v listině, ani jejich souladu s právními předpisy. Notář za obsah listiny není odpovědný*⁵⁷.

K vidimaci je třeba, aby notář posoudil shodu s originální listinou. To nepochybně znamená, že je mu třeba takový originál k posouzení předložit právě v době ověřování. Ověřit lze jako zdrojový dokument i již jednou ověřený opis, neboť ten má stejný charakter jako listina původní a není důvod takové ověření odmítnout.

Notář je povinen ihned po posouzení shodu obsahu listin potvrdit ověřovací doložkou. Je nutné tak učinit bezodkladně. V ověřovací doložce je třeba uvést, kromě výslovného tvrzení, že se opis či kopie shoduje s listinou, z níž byly pořízeny, také údaje o počtu listů originálu i kopie, místo a datum ověření, otisk úředního razítka a podpis notáře (ověřující osoby). V doložce se rovněž uvede, zda se ověřuje úplný nebo pouze částečný opis. Ten se vyhotoví v případech, kdy je to pro účastníka (žadatele) účelné a pouze v případě, pokud takový výňatek ještě stále nepostrádá právní význam. Některé listiny jsou ze své povahy pro vidimaci vyloučeny. V zákoně jsou příkladem vyjmenovány v §73 odst. 2 písm. a) NŘ. Může jít o občanský průkaz, cestovní pas, vkladní knížku, geometrický plán a jiné, pro jejichž jedinečnost je nelze jakoukoli kopií nahradit.

Zajímavým problémem listin k ověření může být jejich potřeba použití mimo Českou republiku. Notářský řád tyto situace označuje jako vztah k cizině (§ 19 písm. a) NŘ)⁵⁸. Má-li být listina takto použitelná, je nutné nejprve vyřešit, pro jakou zemi má být určena. Systém není jednotný. Přístup pro ověření takových listin je v zásadě trojí. Není-li mezi státy uzavřena žádná dvou či vícestranná dohoda, je třeba pro použití listiny v cílové zemi její ověření tzv. superlegalizací. Ta představuje zvláštní postup tzv. vyššího ověření listiny, primárně řídicí se ust. § 109 zákona č. 91/2012 Sb., o

⁵⁷ § 73 odst. 3 NŘ

⁵⁸ Viz. Usnesení prezidia NK ČR ze dne 17. 2. 1999 P 3/99-I

mezinárodním právu soukromém. Takové ověření připojí k dané listině Ministerstvo spravedlnosti a posléze Ministerstvo zahraničních věcí. Určité zjednodušení přinesla Úmluva o zrušení požadavku ověřování cizích veřejných listin, k níž přistoupila Česká republika v roce 1999⁵⁹ a která zavádí ověřování listin tzv. Apostilou, tj. zjednodušenou ověřovací doložkou, kterou opatřuje příslušný „apostilní orgán“. Nejsnazší postup nalezneme mezi státy, které vzájemně uzavřely bilaterální dohody o plném osvobození od ověřování listin (vybraných listin). To umožňuje odstranit nejen potřebu superlegalizace, ale i apostily. Takové listiny, ověřené běžnými nástroji platnými pro vnitrostátní použití ze země původu listiny, jsou ve státě, který je smluvní stranou takové mezinárodní smlouvy, použitelné bez dalšího. Seznam těchto dohod zveřejňuje Ministerstvo spravedlnosti na svých internetových stránkách.

4.1.4.2 Legalizace

Legalizací notář ověřuje, že fyzická osoba před ním v jeho přítomnosti listinu vlastnoručně podepsala, nebo podpis na listině se již nacházející před ním uznala za vlastní. Legalizací se rozumí ověření pravosti podpisu osoby, která na listinu svůj podpis připojuje. Je bezvýznamné, zda osoba právním jednáním vystupuje sama za sebe, nebo např. jako statutární orgán právnické osoby. Notář osvědčuje vždy shodu podpisu osoby, která se před ním podepsala, příp. podpis na předložené listině před notářem uznala za svůj. Legalizací je nutno chápat nejen jako potvrzení shodnosti a pravosti podpisu, notář jejím prostřednictvím osvědčuje též tu skutečnost, že před ním (jeho pracovníky) se osoba sama podepsala, nebo podpis sama uznala. Účinky, které jsou s podpisem listiny spojeny, notář nepřezkoumává. Ověření podpisu notář činí ověřovací doložkou neprodleně poté, kdy byla listina podepsána, event. byl podpis za vlastní uznán. Pro potřebu legalizace vede notář ověřovací knihu, která se člení na jednotlivé ročníky. Její podobu a způsob vyplňování upravuje Kancelářský řád.

Povinné náležitosti pro provedení ověření pravosti podpisu stanoví § 74 odst. 2 NŘ. Samozřejmostí je ověření totožnosti osoby, jejíž podpis má být ověřen. Její totožnost se zjišťuje způsobem popsáním v § 64 NŘ (např. platným úředním průkazem, dvěma svědky). Notář připojí údaj o datu pořízení podpisu, záznam o skutečnosti, že podpis či jeho uznání bylo uskutečněno přímo před ním, dále běžné číslo ověřovací

⁵⁹ Tzv. Úmluva o Apostile, Haag, 1961, publikována sdělením MZV č. 45/1999 Sb.

knihy, identifikační údaje žadatele⁶⁰ o ověření a podpis ověřujícího spolu s úředním razítkem notáře. Nesplní-li ověřovací doložka všechny zákonem předepsané náležitosti, nelze podpis považovat za ověřený se všemi důsledky s tím spojenými. K tomuto názoru dospěla judikatura již v rozhodnutí NS ČR sp.zn. 2 Cdon 721/97 .

Notář provedení ověření pravosti podpisu na listinu odmítne, nezná-li jazyk pořízení této listiny a žadatel mu nepředloží překlad opatřený tlumočnickem. Stejně tak nelze legalizovat podpis na prázdné listině či formuláři.

Legalizaci provádí notář na základě pravomoci přiznané mu notářským řádem. Ostatní subjekty, oprávněné legalizaci provést na základě zákona o ověřování⁶¹. Podle tohoto zákona (též vidimaci) a za podmínek jím stanovených legalizaci provádí Ministerstvo vnitra, krajské úřady, obecní úřady obcí s rozšířenou působností, obecní úřady⁶², újezdní úřady, držitel poštovní licence a Hospodářská komora České republiky. Krajské úřady, obecní úřady obcí s rozšířenou působností a obecní úřady provádí legalizaci i vidimaci jako výkon přenesené působnosti. Jsou stejně jako notáři kontaktními místy veřejné správy - CzechPOINT (bližší viz. Kapitola 3.4 Postavení činnosti notáře v justičním systému).

4.1.4.3 Osvědčení o předložení listiny

Tento druh osvědčení skutečnosti se provádí v případě, kdy je účelné, tj. má právní význam, že určitá listina existovala v čase předložení notáři. Sepisuje se o něm osvědčovací doložka, v níž je možné fakultativně uvést i hodinu, kdy se tak mělo stát. Význam je čistě důkazní, neboť nepotvrzuje ani obsah listiny, ani její pravost. Výpovědní hodnota doložky spočítá pouze v ověřeném tvrzení, že k okamžiku osvědčení prokazatelně listina existovala.

4.1.4.4 Osvědčení o průběhu valných hromad

Notář osvědčí průběh valných hromad v notářském zápisu, v němž se uvede místo a doba konání valné hromady, zaznamenaná přijatá usnesení a z průběhu valné

⁶⁰ S účinností ke dni 1. 7. 2010 došlo mj. ke změně notářského řádu (zákonem č. 227/2009 Sb.), která nahradila užívání rodného čísla datem narození fyzické osoby.

⁶¹ Zákon č. 21/2006 Sb., o ověřování shody opisu nebo kopie listiny a ověřování pravosti podpisu a o změně některých zákonů (zákon o ověřování)

⁶² tj. obecní úřady, úřady městských částí nebo městských obvodů územně členěných statutárních měst a úřady městských částí hlavního města Prahy, jejichž seznam stanoví prováděcí právní předpis

hromady vše, co je důležité pro posouzení řádného postupu jednání ⁶³. Zákon stanoví formou takového osvědčení notářský zápis. Notář zaznamená veškerá jednání, skutečnosti, která jsou významná pro účel konání valné hromady. Ačkoli to není výslovně specifikováno, lze se domnívat, že jak přesný popis místa konání, tak blízké určení času má značnou důležitost. Notář by měl vycházet v maximální možné míře pouze z takových zjištění, které pořídil vlastními smysly, vlastním vnímáním. Není-li to technicky možné, může osvědčit i údaje zprostředkované. V případě své pochybnosti o skutečnostech takto získaných by měl takové osvědčení notářským zápisem odmítnout. Tento přístup vychází ze zásad nestrannosti a nezávislosti jeho úřadu.

4.1.4.5 Osvědčení jiných skutkových dějů a stavu věcí

Rozsah skutečností, které může notář osvědčit, není přesně omezen. § 72 NŘ obsahuje jen jejich demonstrativní výčet. Ustanovení § 79 NŘ tak dává prostor široké škále činností, u nichž existuje význam pro takový postup. Z toho plyne, že notář nebude vždy plně odborně způsobilý posoudit obsah osvědčovaných skutečností (jednání, dějů, stavů věcí).

Zákonodárce sám pro představu uvádí příklady ověřování jako průběh slosování nebo předložení movitých věcí před notářem, osvědčení stavu nemovitostí.

Zákon nařizuje těmto osvědčením formu notářského zápisu.

4.1.4.6 Notářský zápis o rozhodnutí orgánu právnické osoby

Tento druh notářského zápisu, který byl až do konce roku 2013 zařazen do samostatného oddílu Části VI. notářského řádu, představuje zvláštní druh osvědčení o rozhodnutí orgánu právnické osoby. Takový zápis notář *sepíše, pokud zvláštní právní předpis jeho pořízení vyžaduje, nebo pokud je rozhodováno o skutečnostech zapisovaných do veřejného rejstříku, i když zvláštní právní předpis pořízení takového notářského zápisu nevyžaduje.*

Zápis musí nutně splňovat obecné náležitosti notářských listin, náležitosti společné všem notářským zápisům (§ 62 a násl. NŘ) a znaky specifické dle § 80b NŘ. Notářský zápis se sepisuje o rozhodnutí právnické osoby. Per analogiam lze jeho úpravu vztáhnout i na notářské zápisy sepisované o rozhodnutí ustavujících orgánů

⁶³ Ust. § 77 odst. 1 NŘ

zakládaných právnických osob, tj. těch dosud neexistujících⁶⁴. Povinnost pořádat notářský zápis o takovém rozhodnutí vychází buď výslovně ze zvláštního zákona, nebo z důvodu, že rozhodnutí se týká skutečností zapisovaných do veřejných rejstříků.

V této kapitole (Podkapitola 4.1.4), věnované osvědčování dle Části V. Oddílu druhého NŘ, jsem se věnovala vybraným osvědčování právně významných skutečností, abych nastínila jejich odlišný charakter a funkce.

4.1.5 Notářská úschova

Notář může poskytovat při své činnosti službu notářské úschovy (tzv. notářského depozita). Přitom lze rozlišovat mezi úschovami listin nebo peněz. Veřejnost vnímá tuto činnost nejčastěji jen jako úschovu peněz při převodech vlastnictví. Jak je ale patrné, její funkce je širší.

Notář přijímá do úschovy listiny o právním jednání zůstavitele, které nemají formu notářského zápisu, peníze, stanoví-li tak zákon, a peníze nebo listiny za účelem jejich vydání dalším osobám⁶⁵.

O přijetí listiny či peněz do úschovy sepisuje notář protokol. Úprava postupu notáře ve věcech notářské úschovy se řídí úpravou obsaženou v § 81 až § 89b NŘ.

Ačkoli se nepochybně jedná o významnou úlohu v notářské činnosti, nebudu se ve své práci blíže této úpravě věnovat.

⁶⁴ Ust. § 80g NŘ

⁶⁵ § 81 odst. 1 NŘ

4.2 Soudní komisař v řízení o pozůstalosti

4.2.1 Rekodifikace občanského práva hmotného

Je nepochybné, že jestli některá z oblastí soukromého práva prošla v souvislosti s přijetím nového občanského zákoníku výraznou proměnou, je to právě dědické právo, které zákon vykládá jako *právo na pozůstalost nebo na poměrný podíl z ní*.

Ačkoli je činnost notáře především otázkou občanského práva procesního, považují za nutné věnovat prostor i základním změnám a novinkám, které po 1. lednu 2014 vstoupily do práva hmotného.

Současná pozitivní úprava dědického práva čítající 246 paragrafů (Část Třetí Hlava III. NOZ) oproti té předcházející viditelně narostla. Do značné míry je to způsobeno rozšířením o nové i staronové instituty, které pronikly do našeho právního řádu. Klíčové jsou však změny koncepční. Dědické právo je především právem majetkovým spojeným s přechodem na právní nástupce zemřelého (zůstavitele). Význam tohoto práva je deklarován i na ústavní úrovni, a to v čl. 11 LZPS. Na rozdíl od předcházející úpravy, která podporovala spíše dědění rodinných příslušníků, dnes je poskytnut širší prostor pro uplatnění svobodné vůle zůstavitele. Je tak patrný značný příklon k individualizaci těchto právních jednání. Míra autonomie člověka o svém pořízení *mortis causa* však nadále zůstala omezena některými kogentními ustanoveními zákona (např. ochrana nepominutelného dědice). Dědické právo se obecně stává více kasuistickým. V mnohém nalezlo inspiraci v normách platných před rokem 1950 i současných právních řádech kontinentální Evropy. Diskontinuitní pohled přinesl nový zákoník nejen ve výčtu institutů, ale rovněž i v pojetí přechodu subjektivních práv a povinností vázaných jen k osobě zemřelého. §1475 odst. 2 NOZ stanoví, že i takové nároky, pokud byly zůstavitelem za jeho života uznány nebo alespoň uplatněny u orgánu veřejné moci, přechází nyní na jeho právní nástupce. Takové nároky (např. bolestné, právo na satisfakci v penězích, atd.) se stávají součástí pozůstalosti. O tomto principu hovoří i důvodová zpráva k NOZ jako o jednom ze základních stavebních kamenů, na nichž stojí dědické právo a nazývá ho zásadou zachování hodnot.

Procesní normy řízení o dědictví nalezneme primárně v zákoně o zvláštních řízeních soudních⁶⁶, který s účinností od 1. 1. 2014 nahradil zvláštní ustanovení Části Třetí Hlavy Páté (§ 175a- 175ze) občanského soudního řádu, dále přiměřeně ustanovení občanského soudního řádu, občanského zákoníku, vyhlášky Ministerstva spravedlnosti o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy a vyhlášky Ministerstva spravedlnosti o odměnách notářů, správců pozůstalosti a Notářské komory České republiky (notářský tarif).

Prvním předpokladem pro uplatnění dědického práva je smrt fyzické osoby. Právní osobnost člověka jeho smrtí zaniká. Úmrtí se prokazuje úředním zjištěním smrti⁶⁷ a vydáním úmrtního listu. Není-li to možné, provede důkaz smrti soud z moci úřední.

Zákon o zvláštních řízeních soudních předepisuje za účelem stanovení smrti člověka podrobný postup formou řízení o prohlášení za nezvěstného, o prohlášení za mrtvého a rovněž řízení o určení data smrti.

Čas smrti je nepochybně mimořádně významnou skutečností, od níž se odvíjí nápad dědictví. V zásadě platí, že dědického právo i řízení o pozůstalosti se řídí právním režimem platným v okamžiku úmrtí osoby⁶⁸. Platí však také, že nový zákon zhojí vady a neplatnost úkonů učiněných zůstavitelem dle předcházející úpravy, jsou-li tyto úkony v souladu s předpisy současného dědického práva. To je dalším nepochybným důkazem o snaze uplatnit vůli zemřelého. To může být zvláště patrné v případech např. dodatečného projednání dědictví. Z hlediska časové působnosti zákona se tudíž jedná o zvláštnost. Vzhledem k organizačním změnám justice nelze pochopitelně tomuto požadavku plně vyhovět. Díky tomu však se nelze ve výčtu právních pramenů jak v právu hmotném, tak i v právu procesním dědického práva omezit jen na aktuálně platnou legislativu.

Ačkoli prošlo pozitivní dědické právo rozsáhlou proměnou, procesní předpisy v souhrnu zásadních změn nedoznalo. Je ovlivněno spíše zprostředkovaně, neboť skrze něj je třeba uplatnit nové právo hmotné.

V nejbližších odstavcích bych se proto ráda věnovala některým klíčovým novinkám, které NOZ přinesl.

⁶⁶ Část Druhá, Hlava III, Řízení o pozůstalosti (§ 97- § 295 zákona č. 292/2013Sb. o zvláštních řízeních soudních)

⁶⁷ Postup pro zjištění smrti při nález mrtvého těla mimo zdravotnické zařízení je popsán ve vyhlášce Ministerstva zdravotnictví č. 19/1988 Sb., o postupu při úmrtí a pohřbívání.

⁶⁸ Ust. § 3069 a násl. NOZ

Hlavním úkolem řízení o dědictví je přechod práv na právní nástupce zůstavitele.

Nápad dědictví ve vztahu k dědicům se odvíjí od smrti zůstavitele. Právními důvody (tituly) dědictví jsou dědická smlouva, závět a zákon. Dovětek (kodicil) neboli jakýsi dodatek k závěti, ačkoli patří mezi pořízení pro případ smrti spolu s testamentem a dědickou smlouvou, nepatří mezi tituly. Jím se totiž dědici k dědictví nepovolávají. Zákon tituly vyjmenována postupně dle právní síly, přičemž dědická smlouva má postavení nejsilnější, zákonná dědická posloupnost nastává až v okamžiku, nepřipadají-li postupy z dědické smlouvy nebo závěti. Kombinace tím není vyloučena.

Dědická smlouva zmizela z našeho právního prostředí v roce 1950, kdy byla odstraněna tzv. středním kodexem, občanským zákoníkem č.141/1950 Sb. Jejím přijetím došlo také např. k omezení testovací volnosti, zrušení institutu ležící pozůstalosti (*hereditas iacens*) a darování pro případ smrti. S novým občanským zákoníkem se však mezi dědické tituly navrátila a její podoba byla inspirována současným modelem ve Švýcarsku. Ačkoli se jedná o typizovaný závazek, je materiálně systematicky zařazen do dědického práva. Jejím prostřednictvím uzavírá zůstavitel s druhou osobou závazek, v němž ji, nebo třetí osobu povolává za svého dědice nebo odkazovníka a druhá strana takový závazek přijímá. Obligatorně se vyžaduje ve formě notářského zápisu. Dědickou smlouvu nelze uzavřít o celé pozůstalosti. Vždy by měla zůstat volná alespoň jedna čtvrtina, o které může zůstavitel rozhodnout jinak. Jelikož se jedná o dvoustranné právní jednání, jsou jím zůstavitel i druhá strana vázáni a nemohou ho jednostranně měnit. Tím se smlouva, ačkoli je materiálně závěti podobná, liší. Zůstavitel ji nemůže odvolat, ani nahradit pozdější závětí. Dle § 1588 odst. 1 ZZŘS *dědická smlouva zůstaviteli nebrání, aby se svým majetkem nakládal za svého života podle libosti*. Skutečnost, že zůstavitel může s majetkem nakládat za svého života i po uzavření takové dohody vychází z teorie, že dědické právo vzniká až smrtí osoby. Tato skutečnost je omezena dle § 1588 odst 2 ZZŘS, kdy zůstavitel v rozporu s účelem smlouvy za života pořizuje či daruje předmětný majetek. Pro tento případ zákon poskytuje smluvnímu dědici možnost dovolat se neúčinnosti⁶⁹ takového právního jednání zůstavitele. Zdánlivý rozpor mezi odstavci 1 a 2 dle mého názoru bude

⁶⁹ tzv. relativní neúčinnost právního jednání dle §589 a násl. NOZ

v budoucnu odstraněn judikaturou, neboť ze současného znění zákona není patrné, co lze považovat za neslučitelné porušení dědické smlouvy.

Druhým nejsilnějším dědickým titulem je závět (*testament*). Zákon ji definuje jako *odvolatelný projev vůle, kterým zůstavitel pro případ své smrti osobně zůstavuje jedné nebo více osobám alespoň podíl na pozůstalosti, případně i odkaz*⁷⁰. Závět je platná, pokud splňuje zákonem stanovené náležitosti, pokud je sepsána osobou, která má požadovanou pořizovací způsobilost, a je dostatečně určitá. Závět musí mít písemnou formu, nejsou-li dány specifické okolnosti, s nimiž zákon spojuje zvláštní úlevy dle § 1542 a násl. NOZ, tzv. privilegované závěti. Jedná se o situace, kdy je zůstaviteli pořízení znemožněno, nebo není objektivně schopen pořídit závět v běžné formě předepsané zákonem (např. ohrožení života, živelná pohroma, účast v ozbrojeném konfliktu, aj.). Pořízení pro případ smrti je možné opatřit podmínkou, doložením času, případně též příkazem. Ten má povahu rozvazovací podmínky, jež zmaří zůstavení, nebude-li příkaz splněn. Jedná se o vedlejší klausule.

Dovětek neboli kodicil je zvláštním druhem pořízení zůstavitele. Není samostatným dědickým titulem. Uplatní se na něj obecná ustanovení o závěti. Zůstavitel jím může nařídít odkaz nebo stanovit dědici či odkazovníku vedlejší doložku. Může být pořízen sám o sobě nebo navázán k závěti.

Zůstavitel je oprávněn svému dědici určit náhradníka, který bude povolán v případě, že původní dědic dědictví nenabude. Novým prvkem se stalo svěřenecké nástupnictví (*fideikomisární substituce*). To smí být nařízeno jen k tomu, co přednímu dědici sám zůstavitel zachoval. Jedná se o ryze praktické řešení v situacích, kdy přední dědic není způsobilý sám o svém majetku pořizovat (např. pro nedostatek věku). Jeho konstrukce spočívá na nařízení zůstavitele určit svému dědici následného dědice.

Stejnou cestu do našeho právního řádu našly i odkazy. Odkaz neboli *legát* (*legatum*) je tradičním nástrojem římského práva⁷¹, stejně jako třeba testament. Tento nástroj nelze považovat za dědický titul, neboť se zde nejedná o přechod majetkového práva v klasickém slova smyslu. Legatář (odkazovník) nedědí, nemá postavení dědice, ale zřizuje se mu pohledávka na vydání (individuálně, druhově) určité věci nebo se mu zřizuje právo. Zůstavitel jednostranným jednáním obtíží pozůstalost ku prospěchu odkazovníka. Tomu vzniká pohledávka, ale nezatěžují jej dluhy z dědictví. Tím je

⁷⁰ Ust. § 1494 odst. 1 NOZ

⁷¹ První zmínky již v Zákoně dvanácti desek (Lex duodecim tabularum)

materiálně narušen základní princip univerzální sukcese, na němž stojí dědické právo. Jedná se tedy o posloupnost singulární, nikoli však posloupnost dědickou. Pozůstalost nelze zatížit odkazy beze zbytku. Každému dědici musí zůstat z hodnoty dědictví alespoň čtvrtina odkazy nezatížená⁷². Odkazy se zdají být užitečným řešením pro obdarování nadací a charit, u kterých by pro splnění účelu bylo postavení dědice zbytečné. Ustanovení § 2063 NOZ nám doplňuje, že v případě darování pro případ smrti se takové darování posuzuje jako odkaz, je-li závislé na podmínce, že obdarovaný dárcem přežije.

Další návrat slaví i institut zřeknutí se dědického práva (renunciace), upravený v ustanovení § 1484 NOZ. Lze ho provést smlouvou uzavřenou se zůstavitelem a není-li v ní sjednáno jinak, vztahuje se i na potomky osoby, která se tím práva zřekla. Zákon požaduje pro toto jednání formu veřejné listiny.

Pro právní nástupce zemřelého je zvlášť významná otázka odpovědnosti za jeho dluhy⁷³, které po potvrzení dědictví na dědice přecházejí. Předcházející úprava primárně krátila odpovědnost dědiců do výše jejich nabytého dědictví. S novým občanským zákoníkem se tento přístup zásadně proměnil. Pokud dědici mají obavu, že pozůstalost po zůstaviteli může být předlužená, nebo celkovou výši dluhů neznají, zákon jim na svou ochranu umožňuje uplatnit tzv. soupis pozůstalosti. O této možnosti musí být poučeni ze strany soudu resp. pověřeného soudního komisaře dle § 175 ZZŘS. Uplatní-li dědic tuto výhradu (*beneficium inventarii*), odpovídá následně za dluhy jen do výše ceny nabytého dědictví. Pokud to neučiní, odpovídá za tyto dluhy neomezeně. Výhrada soupisu je právem každého dědice a dle § 1707 NOZ má účinky jen vůči tomu, kdo ji sám uplatní. Cílem soupisu je zjistit čistou hodnotu jmění (pozůstalosti). Dědici se na závazcích plynoucích z pozůstalosti podílí solidárně. Záleží tedy na pečlivém uvážení každého dědice, aby posoudil, zda je v daném případě vhodné výhradu soupisu uplatnit. Jedná se tedy o významný preventivní nástroj k ochraně dědiců a dá se předpokládat, že bude v řízení o pozůstalosti účastníky hojně využívána.

Nový občanský zákoník přinesl do dědického práva mnoho změn. Z toho důvodu jsem považovala za vhodné poskytnout touto kapitolou krátký exkurs do těch nejvýznamnějších k lepšímu dokreslení řízení o pozůstalosti.

⁷² Tzv. falciánská kvarta

⁷³ Dle ust. § 1701 odst. 1 NOZ

4.2.2 Účel řízení o pozůstalosti, zásady řízení

Dědické právo vzniká smrtí zůstavitele. Prostředkem uplatnění dědického práva je řízení o pozůstalosti (dále také jen jako „řízení“). Řízení je upraveno v Části Druhé, Hlavě III. zákona č.292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, občanském soudním řádu a vyhlášce o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy. Jedná se o řízení občanskoprávní, a to nesporné. To znamená, že soud není v řízení vázán návrhy a tvrzeními účastníků (*zásada vyšetřovací*) a nerozhoduje o sporných otázkách věci. V naprosté většině případů je zahajováno z moci úřední a je ovládáno tzv. *zásadou oficiality*. Soud zahájí řízení vždy po té, kdy se hodnověrně dozví o smrti fyzické osoby. Smrt osoby oznamuje soudu příslušný matriční úřad. Zákon však připouští i zahájení řízení na návrh toho, kdo na tom projeví právní zájem. Smrt fyzické osoby tudíž nutně vede k zahájení řízení o pozůstalosti bez ohledu na to, zda bude vzápětí zastaveno např. pro nedostatek majetku dle §153, §154 ZZŘS. Tuto skutečnost teorie nazývá principem *obligatornosti dědického řízení*, tj. povinného vedení řízení o pozůstalosti. Podmínkou nabytí dědictví je tedy absolvování zvláštního druhu řízení, zakončeného vydáním deklaratorního rozhodnutí, neboť dědici se neujímají dědictví již okamžikem smrti zůstavitele, ale až na základě uvedeného usnesení, kterým je dědici dědictví potvrzeno. Pravomoc vést řízení a vydat toto usnesení má jediné příslušný pozůstalostní soud. Jedná se o *zásadu ingerence státu do dědických právních vztahů*. Úkony soudu v řízení jsou až na výjimky svěřeny notáři, který je vykonává v roli soudního komisaře. (V období let 1955 až 1992 přešla tato funkce na státní notářství coby orgány státu.)

Jako základní funkce dědického řízení se označují funkce legitimační a majetková. Úlohou řízení je především zjištění a identifikace dědiců jako účastníků řízení a jejich následná legitimace jako právních nástupců zůstavitele. Funkce majetková spočívá ve zjištění obsahu pozůstalosti, tedy jak majetku, tak dluhů zanechaných zůstavitelem.

Civilní proces je ovládán řadou zásad. Řízení o pozůstalosti je však v mnohých ohledech specifické.

Zásada legálního pořádku (zásada koncentrační) se projevuje v řízení o pozůstalosti jeho rozčleněním. Opakem je zásada arbitrárního pořádku (zásada jednotnosti řízení). Jednotlivé úkony v něm mají své místo a uplatňují se v předem stanoveném pořadí. Řízení se tedy rozpadá do samostatných úseků.

Řízení o pozůstalosti je *neveřejné*. Tím se liší od běžných pravidel civilního procesu. Jednání vedené a řízené soudním komisařem nepřipouští účast veřejnosti. Úkony notáře (pověřených pracovníků notáře) se zaznamenávají do protokolu nebo ve formě zvukového, či zvukově obrazového záznamu. Ten je součástí pozůstalostního spisu.

Princip *zákonného soudu a zákonného soudce* má v řízení dvojí charakter. Uplatní se jak pro výběr věcně a místně příslušného soudu, tak současně pro pověření soudního komisaře. Jeho výběr je předem závislý od rozvrhu práce vypracovaného dle Části Jedenácté (§ 99 a násl.) vyhlášky o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy. Rozvrh pověřování úkony v řízení *se člení na oddíly odpovídající jednotlivým okresním soudům v obvodu krajského soudu*. V každém oddílu je uveden seznam notářů a způsob jejich pověření pro projednání věci. Dědická agenda je jim přiřazována rovnoměrně, a to způsobem založeném buď na systému obvodovém, nebo časovém. Obvodový režim se řídí trvalým bydlištěm zemřelého podle zařazení do části obvodu okresního soudu. Oproti tomu časové hledisko se může vázat buď k datu úmrtí v daném kalendářním roce, nebo ke katalogovému zařazení podle data jeho narození. Rozvrh vydává vždy předseda krajského soudu do 10. prosince předcházejícího kalendářnímu roku, pro který rozvrh platí. Pozůstalostní soud může i bez návrhu pověření notáře zrušit usnesením.

Úkony soudního komisaře se v řízení považují za úkony soudu. Při nich si notář počíná dle zásad nestrannosti a nezávislosti stejně jako při činnosti mimo soudní komisariát, i když v daném případě takový postup vychází z principů nezávislosti a nestrannosti soudu.

4.2.3 Pověření soudního komisaře

Úkony soudu prvního stupně v řízení o pozůstalosti provádí jako soudní komisař notář, kterého tím soud pověřil, není-li stanoveno jinak. To uvádí § 100 odst. 1 ZZŘS. V odstavci druhém pak zákon vypočítává úkony, na něž se pověření nevztahuje.

Funkce soudního komisaře byla historicky upravena již notářským řádem z roku 1850.

Způsob, jakým jsou konkrétní notáři pověřování, je upraven vyhláškou o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy. Rozvrh vydává předseda krajského soudu na návrh notářské komory vždy na následující kalendářní rok.

Řízení o pozůstalosti zahajuje pozůstalostní soud z moci úřední poté, kdy se dozví o úmrtí fyzické osoby, nebo kdy byla taková osoba prohlášena za mrtvou. Může být zahájeno i na návrh osoby, která si činí právo na pozůstalost jako dědic. Soud rozhodne o pověření notáře usnesením, které není třeba doručovat, ihned po zahájení řízení⁷⁴. Na základě pověření notáře mohou jednotlivé úkony provádět notářští kandidáti, koncipienti a jiní jeho zaměstnanci. Všechny úkony v řízení, které provádí notář sám nebo prostřednictvím svých zaměstnanců provádí dle §103 odst. 3 ZZŘS jménem soudu. To znamená, že pravomoc k projednání věci notářem je odvozena od pravomoci soudu prvního stupně.

Věcnou příslušnost soudu pro projednání dědictví stanoví §3 zákona 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních. Místní příslušnost soudu pak upravuje § 98 stejného zákona. To znamená, že příslušným bude primárně v prvním stupni okresní (obvodní) soud, v jehož obvodu měl zůstavitel v době smrti evidován trvalý nebo jiný pobyt podle zvláštních předpisů. Nelze-li ji takto určit, přichází v úvahu postupně zjištění dle bydliště, místa, kde zůstavitel zanechal nemovitý majetek nebo kde zemřel. Bydlištěm se rozumí bydliště faktické, které je skutečně způsobilé k trvalému bydlení⁷⁵.

Projednání dědictví je zakončeno rozhodnutím, které vydává notář. Po skončení řízení předá notář spis zpět pozůstalostnímu soudu.

4.2.4 Průběh řízení

Dědické řízení **zahajuje** soud na návrh i bez návrhu poté, kdy se o úmrtí event. prohlášení za mrtvého dozvěděl. Činí tak ve formě usnesení, které není třeba doručovat. Zahájení řízení na návrh je patrně málo časté, avšak užije se spíše v případech dodatečného projednání dědictví. Prokázaná smrt je tedy ve vztahu k řízení *condictio sine qua non*. Notář sám řízení nezahajuje. Veškeré úkony činí až na základě pověření soudu dle § 101 odst. 2 ZZŘS.

Následuje předběžné šetření, jehož cílem je zjistit a legitimovat dědice, odkazovníka, vykonavatele závěti, správce pozůstalosti a dalších osob, o jejichž právech a povinnostech se v řízení jedná a obsah pozůstalosti. Notář nahlédne do příslušných seznamů, rejstříku a evidencí (např. údaje z katastru nemovitostí, insolvenčního

⁷⁴ Ust. §101 odst. 2 ZZŘS

⁷⁵ Viz. usnesení NS ČR sp.zn. 30Cdo 444/2004 ze dne 2.6.2005

rejstříku, atd.). Notář neprodleně zjišťuje záznamy v Evidenci právních jednání pro případ smrti, zda takové pořízení konkrétního zůstavitele obsahuje. Zanechal-li jich zůstavitel více (nejen zapsaných v evidenci), je třeba prošetřit stav, platnost a obsah všech. Zjišťování v Evidenci listin o manželském majetkovém režimu provede notář až po skončení předběžného jednání a pouze tehdy, je-li k tomu dán důvod. Existovalo-li manželství v době úmrtí osoby, provede se takový náhled vždy.

V **předběžném šetření** notář provede *výslech osoby*, která může poskytnout *informace o osobních majetkových poměrech zůstavitele, o jeho dlužích, nákladech pohřbu, případně o jeho právních jednáních pro případ smrti*⁷⁶. O takovém výslechu vyhotoví protokol. Je-li to potřebné, může notář obsah pozůstalosti zajistit (např. uložením do úschovy u soudu, zapečetění bytu, zajištění motorového vozidla, zákaz výplaty z bankovního účtu).

Notář vyhotoví protokol o obsahu všech listin významných pro řízení o pozůstalosti. Byla-li taková listina pořízena před svědky, provede notář současně jejich výslech, neshodnou-li se dědici na tom, že to není třeba. Zákon jejich výčet uvádí v § 142 odst. 1 ZZŘS. Povolal-li zůstavitel vykonavatele závěti nebo správce pozůstalosti, notář ho vyzve, aby se ujal výkonu této funkce.

Důkazy provedené v řízení (např. výslech svědka) hodnotí notář dle obecně platné zásady volného hodnocení důkazů, tj. je na jeho uvážení, zda na jejich podkladě posoudí dané skutečnosti za prokázané.

Pokud notář šetřením zjistí, že zůstavitel nezanechal žádný majetek, nebo že má jeho majetek jen nepatrnou hodnotu, řízení zastaví. Řízení je skončeno právní mocí usnesení o **zastavení řízení**. Je-li jeho majetek nepatrný, vydá se vypraviteli pohřbu, pokud souhlasí s jeho přijetím.

Po dobu řízení až od nabytí dědictví může být pozůstalost spravována správcem. Ten musí s touto funkcí vyslovit souhlas. Určení správce může vyslovit sám zůstavitel, nebo jej může v odůvodněných případech jmenovat soud.

Smrtí zůstavitele zaniká i jeho manželství. Proto je třeba pro účely projednání obsahu oddělit majetek ze společného jmění zůstavitele a jeho manžela. Soud resp. soudní komisař usnesením schvaluje dohodu dědiců o vypořádání majetku ze společného jmění nebo ho vypořádá podle zásad stanovených občanským zákoníkem.

⁷⁶ Ust. §81 vyhlášky č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy

Pokud nebyl shledán důvod k zastavení řízení, notář usnesením vyrozumí předpokládané (presumptivní) dědice o zahájeném řízení a přiloží potřebné poučení. Je povinen upozornit dědice na právo dědictví odmítnout, následcích a lhůtě, v níž tak může učinit. Uplynutím této lhůty (1 měsíc) dědic ztrácí právo dědictví odmítnout.

K objasnění obsahu pozůstalosti je třeba zjistit její aktiva a pasiva. Aktiva soudní komisař zjišťuje prostřednictvím soupisu pozůstalosti, ze seznamu pozůstalostního majetku nebo ze společného prohlášení dědiců (tzv. seznam aktiv). Pasiva zajišťuje z údajů dědiců (tzv. seznam pasiv). Nepostačí-li takový postup pro zjištění obsahu pozůstalosti, notář učiní vůči třetím osobám výzvy vedoucí ke zjištění dalších informací (např. dotáže banky ohledně vedení a zůstatků bankovních účtů zůstavitele). Uplatnil-li dědic výhradu soupisu pozůstalosti⁷⁷, nebo učinil-li tak správce pozůstalosti, soud vyzve věřitele usnesením zveřejněným na úřední desce soudu, aby ve lhůtě ne kratší než 3 měsíce přihlásili do řízení své pohledávky⁷⁸.

Pro zjištění čisté ceny pozůstalosti je třeba zjistit cenu majetku. Zákon pracuje s termínem tzv. ceny obvyklé, tedy takové hodnoty, za kterou by bylo možné v době smrti zůstavitele s ohledem na místo a čas pořídit stejný nebo obdobný majetek znovu⁷⁹. Nástrojem zjištění obvyklé ceny jdou odborné posudky. Ten předkládají buď dědici sami, jednají-li ve shodě, nebo jej v podobě znaleckého posudku nařídí soudní komisař.

K projednání dědictví s jeho účastníky nařídí soudní komisař neveřejné **jednání**. Jejich účast se zajišťuje předvoláním. Jednání není třeba nařizovat, pokud se jedná o zastavení řízení dle § 153, §154 ZZŘS, nabývá-li jediný dědic a nemá námitky k zjištěnému obsahu pozůstalosti a v poslední řadě také připadá-li dědictví státu jako dědici jedinému.

Soudní komisař vydá **rozhodnutí**, bylo-li dědicům zjištěno dědické právo a pozůstalost, splněna zůstavitelova nařízení, splněny povinnosti vůči odkazovníkům a nebyla-li nařízena likvidace pozůstalosti. V usnesení soudní komisař **potvrdí** dědictví dědici (dědicům) s účinností ke dni vzniku dědického práva, tj. ke dni smrti zůstavitele. V usnesení soudní komisař rozhodně způsobem stanoveným v ustanovení § 185 odst. 1

⁷⁷ Výhradu soupisu lze uplatnit ústně před soudním komisařem nebo písemným prohlášením ve lhůtě do 1 měsíce od vyrozumění o tomto právu. Ze závažného důvodu je možné, aby soudní komisař (soud) tuto lhůtu prodloužil.

⁷⁸ Ust. § 174 a násl. ZZŘS

⁷⁹ Viz. Usnesení NS ČR sp.zn. 30 Cdo 791/2004 ze dne 22.9.2004, k určení obvyklé ceny členského podílu v bytovém družstvu

ZZŘS. Právní mocí rozhodnutí o dědictví řízení o pozůstalosti skončí. Notář provede po skončení řízení potřebné úkony k zajištění změn v zápisech ve veřejných rejstřících a evidencích. Typicky může jít o zaslání stejnopisu rozhodnutí příslušnému katastrálnímu pracovišti katastru nemovitostí pro zápis změn věcných práv k nemovitostem.

Po skončení řízení je možné dědictví znovu projednat tehdy, objeví-li se aktiva, případně aktiva i pasiva pozůstalosti. Dědictví nelze **dodatečně projednat**, objeví-li se pouze pasiva.

Po skončení řízení předá notář spis zpět pozůstalostnímu soudu.

Proti rozhodnutí v řízení o pozůstalosti je možné podat odvolání. Přípustnými mimořádnými opravnými prostředky jsou dovolání, žaloba na obnovu řízení nebo žaloba pro zmatečnost.

5. Odměna notáře

Činnost notáře je v zásadě úplatná. Tento princip je zakotven primárně v § 5 NŘ, druhotně pak v ustanoveních Části Deváté (§106 až 109 NŘ). Služba notáře je úzce vázána na majtkové vztahy. Stát navíc notářům svěřuje část své vlastní pravomoci a její výkon je státem regulován. Z tohoto důvodu je výše odměny pevně stanovena prováděcím předpisem a neumožňuje až na výjimky sjednat cenu služby odchylně. Tím je vyhláška ministerstva spravedlnosti České republiky č. 196/2001 Sb., o odměnách a náhradách notářů, správců pozůstalosti a Notářské komory České republiky (*notářský tarif*) vč. sazebníku obsaženém v příloze této vyhlášky. Výše odměny může být současně u některých úkonů (např. odměna notáře z řízení o pozůstalosti) ze zákona tzv. „zastropována“, čímž stát zajišťuje finanční dostupnost těchto služeb veřejnosti. Výkon činnosti notáře tak není ovlivněn tržními mechanismy uplatňujícími se v jinak v čistě konkurenčním prostředí.

Ustanovení §106 NŘ uvádí, že *za činnost notáře náleží notáři odměna, náhrada za promeškaný čas a náhrada hotových výdajů, a je-li notář plátcem daně z přidané hodnoty, rovněž částka odpovídající této dani, kterou je notář povinen z odměny a z náhrad odvést*. Běžné administrativní náklady jsou do takové odměny již započteny.

Odměna notáře za úkony z notářské činnosti dle § 2 NŘ je určena pevnou částkou, nebo se vypočítává procentní sazbou z tarifní hodnoty úkonu, tj. z hodnoty předmětu úkonu (smlouvy, osvědčení, jiného právního jednání). Její výše je pevná a nelze se od ní odchýlit vzájemným ujednáním. Tento princip může být narušen pouze v zákonem předvídaných případech, ve kterých notář může cenu služby zvýšit (§ 9 NotT) a to až o 100%, nebo snížit (§7 NotT). Notář musí vždy svůj nárok na zaplacení odměny uplatnit. Zavínil-li notář v právním úkonu takové vady, které způsobují neplatnost právního jednání, nepřísluší mu za jeho provedení odměna.

Oproti tomu, pokud notář poskytuje právní pomoc nebo vykonává správu majetku, jeho odměna se řídí vyhláškou č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátním tarifem). Za právní služby dle tohoto předpisu si notář může sjednat odměnu smluvní.

Obecná úprava z jiné činnosti vykonávanou notářem⁸⁰ je obsažena v § 11 a násl. NotT. K té patří i funkce soudního komisaře v řízení o pozůstalosti. V řízeních o pozůstalosti, která byla zastavena (pro nedostatek majetku, pro nepatrný majetek), je odměna notáře stanovena paušální částkou ve výši 400,-Kč (vč. úkonů vypořádání společného jmění manželů pak ve výši 2.500,-Kč). V ostatních případech přísluší notáři odměna vypočtená z obvyklé ceny aktiv pozůstalosti, nestanoví-li vyhláška jinak (notářský tarif). Je tedy závislá na způsobu skončení řízení o pozůstalosti. Závazný postup jejího výpočtu uvádí §13 a násl. NotT. Maximální výše odměny soudního komisaře za úkony v pozůstalostním řízení činí v současnosti 38.200,-Kč, minimálně však pouhých 600,-Kč.

Spolu s odměnou má notář nárok na úhradu náhrady hotových výdajů a náhrady za promeškaný čas. Zde se nejedná o povinnou úhradu odměny za výkon činnosti. Účelem těchto náhrad je pouhá kompenzace nákladů, které buď notář sám při provedení požadovaného úkonu vynaložil ve formě hotových výdajů (např. soudní poplatky, cestovní výdaje, poštovné, náklady doručování písemností, fotokopie), nebo ušlého zisku (náhrada za promeškaný čas). Je zcela na jeho uvážení, zda tyto nároky vůči druhé straně uplatní. Notář je oprávněn žádat jejich zaplacení i za úkony, které neprovedl pouze pro překážku spočívající na straně žadatele.

Náhrada za promeškaný čas nenáleží notáři za jeho úkony v řízení o pozůstalosti.

Je-li notář plátcem daně z přidané hodnoty dle zákona č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, náleží mu též úhrada částky, rovnající se hodnotě daně, kterou je povinen odvést z každé odměny a náhrad⁸¹. Odpovídající částka bude k odměně a náhradám uplatněných notářem připočtena. Je zřejmé, že počet notářů, kteří v současnosti nejsou plátcem této daně, je naprosté minimum.

Notář má právo požadovat složení přiměřené zálohy na odměnu i hotové výdaje. Nezaplacení této zálohy notáře opravňuje požadovaný úkon odmítnout nebo od již uzavřené smlouvy odstoupit.

⁸⁰ Dle ust. § 4 NŘ

⁸¹ Dle ust. § 108 NŘ

6. Mezinárodní organizace, začlenění českého notářství do světových struktur

Notářství je historicky spojeno s kontinentálním typem právní kultury, který čerpá ze starých latinských tradic římského práva. Společnými znaky těchto právních řádů jsou proto společné instituty, které prostřednictvím modifikovaných nástrojů zajišťují právní jistotu, prevenci sporů a poradenství. Přesto však logicky mají ve svých domovských státech různé postavení, pravomoci a organizační strukturu. Jejich společné znaky, cíle a ambice proto byly impulsem pro mezinárodní spolupráci. V této krátké kapitole stručně přestavím nejvýznamnější organizace, které sdružují notářství po celém světě.

Největší organizací je jistě Mezinárodní unie notářství (UINL), International Union of Notaries, dříve nazývaná Mezinárodní unie latinského notářství (Union Internationale du Notariat Latin), založená roku 1948 původními devatenácti členy na prvním mezinárodním kongresu v Buenos Aires. Jedná se o nevládní organizaci sdružující notářské komory (notářství) 86 zemí. Notářská komora České republiky se jejím členem stala 11. 2. 1994. Tato událost byla dalším projevem budování demokratických základů notářství v Čechách. Úkolem této organizace je především reprezentovat zájmy notářství jednotlivých zemí, jejich podpora v činnosti, spolupráci, vzdělávání, koordinace a reprezentace zájmů jednotlivých komor a vydávání doporučení k jednotnému postoji v zásadních systémových otázkách. Zároveň navazuje vztahy s nečlenskými státy k vzájemné kooperaci. Úkolem organizace je rovněž zastupovat notářství v kontaktu s dalšími významnými mezinárodními organizacemi (např. OSN, UNESCO, Evropský parlament, atd.).

Rada notářství Evropské unie (CNUE), Notaries of Europe, je organizací sdružující notářství 22 zemí Evropské unie. Vznikla v roce 1993, sídlí v Bruselu. Hlavními úkoly, na něž se soustřeďuje, je především spolupráce notářských komor zemí Unie na vybraných právních otázkách převážně soukromého práva (právo obchodních společností, rodinné právo, také povaha veřejných listin). Napomáhá zapojení a diskusi s institucemi a orgány Evropské unie a tím také prosazování zájmů těchto komor. Jejím dceřiným sdružením je Evropská notářská síť (ENS), European Notarial Network

(ENN), jejímž hlavním cílem je napomáhat jednotlivým státům (notářstvím) řešit případy (úkony a řízení) s přeshraničním prvkem v rámci Evropské unie. K tomu poskytuje notářům potřebné organizační a kontaktní informace a právní předpisy. V rámci své činnosti se věnuje více projektům zejména k zajištění informací pro laickou i odbornou veřejnost (např. o právu dědickém, o osvědčování).

Poslední významnou organizací je tzv. Hexagonála. Je pouze neformálním sdružením středoevropských notářství, založeným roku 1998, které zejména díky regionální blízkosti i historickému propojení členských zemí umožňuje sdílet jak zkušenost, tak i inovace. Jak již sám název napovídá, je složeno z notářských komor šesti zemí. Členy jsou Česká republika, Chorvatsko, Maďarsko, Slovensko, Slovinsko a Rakousko.

7. Závěr

Volbu tématu mé diplomové práce jsem do značné míry založila na osobních preferencích a představě, kterou jsem o výkonu povolání notáře měla. Je pochopitelné, že při jejím sepisování jsem své znalosti faktů i principů, na nichž tato profese spočívá, rozšířila. K tomuto poznání a nastudování jsem využila odbornou literaturu, právní předpisy a k vybraným tématům též judikaturu. Zvláště užitečným pomocníkem pro praktické pochopení činnosti notáře se mi staly odborné články časopisu českého notářství *Ad Notam*, publikované Notářskou komorou České republiky. Jejich prostřednictvím jsem se blíže ponořila do systému práce notářských úřadů nejen z teoretického hlediska, ale blíže jsem poznala i procesy zcela všedního chodu jejich kanceláří. Ačkoli jsem se službami a činností notáře zcela běžně v kontaktu, doposud jsem v tomto oboru osobní profesní zkušenost neměla. Proto oceňuji přínos tohoto časopisu zejména z důvodu, že do něj svými články přispívají sami notáři, příp. jejich kandidáti. Ve své práci jsem měla za cíl vykreslit současný obraz o fungování této profese, aby byl srozumitelný nejen zasvěceným odborníkům, nýbrž i laické veřejnosti.

Právě z hlediska aktuálnosti jsem se ve své práci musela vypořádat s mnoha změnami, které práci notářů ovlivnily ve spojitosti s účinností nového občanského zákoníku. Mimo například takové instituty, jakými jsou přímé zápisy notářů do veřejných rejstříků (např. při založení právnické osoby), hlavní proměnu prodělalo dědické právo, které zabírá prostřednictvím řízení o pozůstalosti významnou část agendy notářského úřadu.

V úvodu práce jsem se snažila představit notářství jako výkon specifického právnického povolání, upraveného příslušnými právními předpisy. V kapitole 3. „Notář v právním řádu ČR“ jsem detailněji vyložila předpoklady kladené na notáře jako individuální osoby, podmínky přístupu jednotlivců k této profesi, postavení pracovníků notářské kanceláře a úlohu notářské samosprávy ve fungování úřadů.

Čtvrtá kapitola obsahuje výčet vybraných činností notáře dle notářského řádu i funkce soudního komisaře dle zákona o zvláštních řízeních soudních. V něm jsem se snažila co možná nejvíce objasnit skutečný rozsah úkonů, kterými se zabývají.

V posledních kapitolách jsem se pro doplnění zaměřila na způsob odměňování notářů, jakým naplňují obecnou zásadu úplatnosti svých úkonů, a také na stručný

výklad mezinárodních organizací, které sdružují notářství jednotlivých států. Ty ve své náplni společně kooperují na projektech, vzdělávání a mezinárodní právní pomoci.

Ve své diplomové práci jsem se snažila kromě jednotlivých prvků činnosti notářů představit také jejich funkci a postavení v českém právním prostředí. Jsou zvláštním mezistupněm mezi orgány veřejné moci a jinými svobodnými povoláními (např. advokáty).

Notářský stav se těší značné důvěře, je garantem jistoty v právních vztazích a dbá zásad profesní etiky. O dlouhodobé zachování tohoto obrazu pečuje Notářská komora ČR.

Mám za to, že představují efektivní nástroj justičního systému, jemuž jsou svěřeny zvláštní pravomoci, které umožňují předcházet sporům a tím ovlivňovat zásady a postupy civilní procesu.

Seznam použitých zkratek:

NŘ - zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád

NOZ - zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, s účinností od 1. 1. 2014

ObčZ - zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, s účinností do 31. 12. 2013

OSŘ - zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

ZZŘS- zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

ObchZ - zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník

ÚS - Ústavní soud české republiky

LZPS - ústavní zákon č. 23/1991 Sb., Listina základních práv a svobod

NotT-notářský tarif

AdT-advokátní tarif

NK ČR- Notářská komora České republiky

NS (ČR)- Nejvyšší soud České republiky

AK ČR – Advokátní komora České republiky

ZVVM- zákon č. 82/1998 Sb. o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné
moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem

ZVR-zákon č. 304/2013 Sb. o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob

TZ- zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník

Seznam použité literatury:

Knihy:

BÍLEK, P., DRÁPAL, L., JINDŘICH, M., WAWERKA, K. *Notářský řád a řízení o dědictví*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, 1118 s. ISBN 978-80-7400-181-9

ELIÁŠ, K. et al. *Nový občanský zákoník a aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*, 1. vydání. Ostrava: Nakladatelství Sagit, a.s. 2012, 1118 s., ISBN 978-80-7208-922-2

SCHELLEOVÁ, I.; SCHELLE, K. *Dědické právo podle nového občanského zákoníku*. 1. vydání. Praha: Linde Prah, a.s., 2013, 152 s., ISBN 978-80-7201-931-1

SCHELLEOVÁ, I. a kolektiv. *Organizace soudnictví a právní služby*. 1. vyd. - Praha, Brno: Alfa Publishing ; B.I.B. S., 2006, 213 s., ISBN 80-86851-39-7, ISBN 80-86575-40-3

MIKEŠ, J.; MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vydání, Praha: Leges, 2011, 432 s., ISBN 978-80-87212-79-0

SKŘEJPEK, M. a kolektiv. *Právní stav a právní profese v minulosti*. 1. vydání, Praha: Havlíček Brain Team, 2007, 207 s., ISBN 978-80-903609-9-0

BALÍK, S. et al. *History of the legal profession in Bohemia, Moravia and Silesia*. 1. vydání, Praha : Česká advokátní komora; Národní galerie v Praze, 2010, 271 s., ISBN 978-80-7035-455-1

WINTEROVÁ, A. a kolektiv. *Civilní právo procesní*, vysokoškolská učebnice. 6. aktualiz. vyd., doplněné o předpisy evropského práva. Praha: Linde, 2011. - 711 s., ISBN 978-80-7201-842-0

ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. *Organizace justičního systému*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. 396 s. ISBN 978-80-7380-044-4

SCHELLEOVÁ, I. *Notářství*. 1. vydání, Zlín: Živa, 1994. - 228 s., ISBN 80-901745-1-5

SCHELLEOVÁ, I. a kolektiv. *Dědictví a dědické právo*. 1. vydání, Brno: Computer Press, 2007, 228 s., ISBN 978-80-251-1659-3

SCHELLEOVÁ, I.; SCHELLE, K. *Právní služba: advokacie, notářství, patentovní zástupci, daňoví poradci, soukromí soudní exekutoři*. 3. vydání, Praha : Eurolex Bohemia, 2006, 137 s. ISBN 80-86861-90-2

Právní předpisy:

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb. Ústava České republiky

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 650/2012 ze dne 4. 7. 2012 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení

Zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (**notářský řád**), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník

Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 7/2009 Sb. kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., tzv. souhrnná novela občanského soudního řádu

Zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích)

Zákon č. 82/1998 Sb. o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti

Zákon č. 365/2000 Sb. o informačních systémech veřejné správy a o změně některých zákonů

Zákon č. 304/2013 Sb. o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob

Zákon č. 21/2006 Sb. o ověřování shody opisu nebo kopie s listinou a o ověřování pravosti podpisu a o změně některých zákonů (zákon o ověřování)

Zákon č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový

Zákon č. 300/2008 Sb., o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů

Zákon č. 202/2012 Sb. o mediaci a o změně některých zákonů (zákon o mediaci)

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti České republiky č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, ve znění pozdějších předpisů

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti České republiky č. 196/2001 Sb., o odměnách a náhradách notářů, správců pozůstalosti a Notářské komory České republiky (**notářský tarif**), ve znění pozdějších předpisů (ve znění vyhlášek č. 42/2002 Sb., č. 403/2005 Sb., č. 399/2006 Sb., č. 167/2009 Sb. a vyhlášky č. **432/2013 Sb.**)

Vyhláška č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění vyhlášky č. 235/1997 Sb. a vyhlášky č. 484/2000Sb.

Vyhláška Ministerstva zdravotnictví č. 19/1988 Sb., o postupu při úmrtí a pohřebnictví

Kancelářský řád (předpis Notářské komory ČR), úplné znění platné od 24. 2. 2014

Organizační řád Notářské komory České republiky a notářských, úplné znění platné ode dne 30. 1. 2008

Kárný řád (předpis Notářské komory ČR), úplné znění platné od 1. 7. 2009

(Úmluva o Apostile, Haag, 1961, publikována sdělením MZV č. 45/1999 Sb.)

Usnesení prezidia NK ČR ze dne 30. 3. 1993

Judikatura:

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25. února 2013, sp. zn. 21 Cdo 3373/2011

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24. května 2012, sp. zn. 20 Cdo 3719/2011

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 22. září 2011, sp. zn. 20 Cdo 2951/2011

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 20. prosince 2011, sp. zn. 25 Cdo 5080/2009

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. května 2011, sp. zn. 20 Cdo 2814/2009

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 23. září 2010, sp. zn. 20 Cdo 4888/2008

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 2. června 2005, sp. zn. 30 Cdo 444/2004

Usnesení Nejvyššího soudu ze České republiky dne 22. září 2004, sp. zn. 30 Cdo 791/2004

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 20. ledna 2005, sp. zn. 20 Cdo 207/2004

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 22. července 2004, sp. zn. 20 Cdo 928/2003

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27. srpna 2002, sp. zn. 20 Cdo 407/2002

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 22. října 2002, sp. zn. 25 Cdo 2797/2000

Články odborné:

BARTOŠ, J. *Nová procesní úprava dědického práva*. Ad Notam, 2013, 6/2013, s. 16-21, Dostupné také na WWW [online]: <http://www.nkcr.cz/doc/adnotam/2013_6.pdf>

SCHINDLER, P.F. *Odkazy-způsob nabytí mortis causa mimo univerzální sukcesí*. Ad Notam, 2013, 5/2013, s.7-8, Dostupné také na WWW [online]: http://www.nkcr.cz/doc/adnotam/2013_5.pdf >

BUREŠ, J. *Notář a elektronické úkony*. Ad Notam, 2013, 5/2013, s.26-29, Dostupné také na WWW [online]: http://www.nkcr.cz/doc/adnotam/2013_5.pdf >

SEEMANOVÁ, J.; POKORNÁ, M. *Sepisován veřejných listin jako hlavní činnost notáře (podle nového občanského zákoníku)*. Ad Notam, 2013, 4/2013, s.3-7, Dostupné také na WWW [online]: < http://www.nkcr.cz/doc/adnotam/2013_4.pdf>

KLEIN, Š. *Dědická smlouva a darování pro případ smrti*. Ad Notam, 2013, 4/2013, s.14-17, Dostupné také na WWW [online]: < http://www.nkcr.cz/doc/adnotam/2013_4.pdf>

BUREŠ, J. *Odmítnutí úkonu, odpovědnost notáře*, Ad Notam, 2013, 4/2013, s. 18-21, Dostupné také na WWW [online]: < http://www.nkcr.cz/doc/adnotam/2013_4.pdf>

BUREŠ, J. *Notářský zápis se svolením k přímé vykonatelnosti*, Ad Notam, 2013, 2/2013, s.29-32, Dostupné také na WWW [online]: <http://www.nkcr.cz/doc/adnotam/2013_2.pdf>

KLEIN, Š. *Okamžik přechodu vlastnického práva k pozůstalosti dle NOZ*. Ad Notam, 2013,3/2013, s.5-6, Dostupné také na WWW [online]: <http://www.nkcr.cz/doc/adnotam/2013_3.pdf>

BÍLKOVÁ, P. *Několik poznámek k systému nové právní úpravy obchodních korporací*. Ad Notam, 2012, 6/2012, s.6-7, Dostupné také na WWW [online]: <http://www.nkcr.cz/doc/adnotam/2012_6.pdf>

BUREŠ, J. *K některým vybraným druhům osvědčování právně významných skutečností*. Ad Notam, 2012, 6/2012, s. 16-22, Dostupné také na WWW [online]: <http://www.nkcr.cz/doc/adnotam/2012_6.pdf>

ŠEŠINA, M. *Požízení pro případ smrti podle nového občanského zákoníku*. Ad Notam, 2012, 3/2012, , Dostupné také na WWW [online]: http://www.nkcr.cz/doc/adnotam/2012_3.pdf>

BUREŠ, J. *Vidimace a legalizace*. Ad Notam, 2012, 1/2012, s.17-21, Dostupné také na WWW [online]: http://www.nkcr.cz/doc/adnotam/2012_1.pdf>

HRABOVSKÝ, J. *Formy notářských zápisů se svolením k vykonatelnosti*, epravo.cz, 2010, Dostupné na WWW [online]: < <http://www.epravo.cz/top/clanky/formy-notarskych-zapisu-se-svolenim-k-vykonatelnosti-60069.html>>

KŘÍŽOVÁ, J.; KRAMPERA, J. Přímé zápisy prováděné notáři do obchodního rejstříku v roce 2014, epravo.cz, 2014, Dostupné na WWW [online]: <<http://www.epravo.cz/top/clanky/prime-zapisy-provadene-notari-do-obchodniho-rejstriku-v-roce-2014-93311.html>>

VYMAZAL, T. Jaké pohledávky mohou být předmětem notářského zápisu se svolením k přímé vykonatelnosti?, epravo.cz, 2013, Dostupné na WWW [online]: <<http://www.epravo.cz/top/clanky/jake-pohledavky-mohou-byt-predmetem-notarskeho-zapisu-se-svolenim-k-prime-vykonatelnosti-92991.html>>

JINDŘICH, M. Veřejné listiny – stěžejní úloha notářství, epravo.cz, 2010, Dostupné na WWW [online]: < <http://www.epravo.cz/top/clanky/verejne-listiny-stezejni-uloha-notarstvi-60963.html>>

KINDL, V. *Veřejné notářství v českých zemích a jeho místo ve výuce domácích právních dějin: záznam z dokumentu Pocta Petru Trösterovi k 70. narozeninám*, ASPI-Wolters-Kluwer, 2009

Webové stránky, ostatní:

<http://www.uinl.org/1/home-page>, internetové stránky Mezinárodní unie notářství (UINL)

<http://www.nkcz.cz>, internetové stránky Notářské komory ČR

<http://obcanskyzakonik.justice.cz>, webové stránky k Rekodifikaci soukromého práva Ministerstva spravedlnosti ČR

<https://e-justice.europa.eu/home.do?plang=cs&action=home>, Portál evropské e-Justice

http://www.mzv.cz/jnp/cz/cestujeme/overovani_listin/postup_pri_overovani_listin_vydanych.html,

<http://www.hcch.net/upload/conventions/txt12en.pdf>, Haagská úmluva o zrušení požadavku ověřování cizích veřejných listin, Haag, 1961

<http://portal.justice.cz/Justice2/ms/ms.aspx?o=23&j=33&k=5096&d=9064>

<http://www.cnue.be/>, internetové stránky Rady notářství Evropské unie

<http://www.enn-rne-online.eu/homepage/>, internetové stránky Evropské notářské sítě

Resumé:

Má diplomová práce nazvaná Právnická povolání v justici je zaměřena na notáře. Tato vybraná profese má základy již ve starověkém Římě. Zmíněná historická etapa založila tradici tohoto povolání vyskytujícího se v kontinentálním typu právní kultury.

Zvláštní postavení notáře mezi jinými právníckými povolání plyne z titulu jeho funkcí. Činnost notáře se opírá o obecné právní zásady včetně těch ústavních.

Účelem mé práce je analyzovat a popsat výkon profese notářů v jejich praxi. Text práce je rozdělen na 7 kapitol. První z nich obsahuje základní informace o notářích jako druhu právníckého povolání, rozdílu poskytování právní pomoci a právních služeb a konečně způsobem úpravy jednotlivých právníckých profesí zvláštními zákony, jakým je například i notářský řád.

Druhá kapitola se zaměřuje na historii tohoto povolání a vliv na jeho současnou podobu v České republice.

V třetí pasáži nazvané “Notář v právním řádu české republiky” jsem blíže představila některé základní pojmy z praxe a její podstaty, např. tedy pojmy jako notář, notářská činnost, organizace notářství a profesní samospráva. Ve stejné části jsem objasnila proces nástupu do notářského úřadu včetně potřebných předpokladů kandidátů, výběrového řízení, jmenování do funkce a také systematiku pramenů práva. Kapitulu jsem ukončila výkladem zařazení činností notářů do českého justičního systému.

Část práce věnovaná notářské činnosti je rozdělena dle primárního zdroje úpravy. Nejprve jsou zde postupně popsány jednotlivé úkony vycházející ze zákona o notářích a jejich činnosti (notářský řád), jako je vyhotovení notářských listin např. notářského zápisu o právním jednání, notářského zápisu se svolením k přímé vykonatelnosti a dále také vidimace, legalizace nebo notářská úschova. Dalším úkolem notáře je jeho úloha soudního komisaře v řízení o pozůstalosti. Ve spojitosti s rekodifikací soukromého práva tak bylo vhodné krátce představit některé nové instituty z oblasti dědického práva.

Služby notáře jsou vždy úplatné. Pátá kapitola je věnuje způsobu výpočtu a úhradě odměny, hotových výdajů a náhrady za promeškaný čas notáře.

Na závěr byly v textu vyjmenovány mezinárodní organizace, které sdružují jednotlivá národní profesní sdružení notářů. Jejich hlavními cíli je především úzká společná spolupráce, vzdělávání a koordinace výkonu notářství.

V závěru práce jsem shrnula celý obsah, především působení notáře v českém právním řádu s ohledem na přístup veřejnosti k této profesi.

Abstract:

My master's thesis titled "Legal Professions involved in the justice system" is focused on a notary public. This chosen legal profession originates from the ancient Rome. In this historical period was constituted a tradition of the profession existing in the continental legal system.

Notary public has a specific position among legal professions on grounds of its functions. Notarial activities are patterned on a general legal principle including constitutional conventions (principles).

The purpose of my thesis is to analyse and describe a performance of this profession by notaries in their practice. The text of the thesis is composed of seven chapters. The first of them deals with some elementary information about the notary public as a type of legal profession, the difference between legal aid and legal services and eventually the form of regulation of particular professions which are regulated by special Acts such as the Code of Notarial Practice (the Notarial Act).

The Chapter Two focuses on the history of this legal profession and the impact on the current form in the Czech Republic.

In the Third Chapter titled "A Notary in the legal order of the Czech Republic" I described some key words from their practise and a subject matter, for example a notary (notary public), notarial activity, an organisation of notary's office and professional authorities. In the same part of my thesis I explained the process of taking up the notarial office including fundamental prerequisites of candidates, a selection procedure and an appointment to an office. There are also the specifications of sources of law about notaries and their activities. Finally, I close the chapter by short article about the position of notaries in the Czech justice system.

The fourth chapter describes notarial activities divided by the source of regulation. Firstly, there is the sequential description of activities or acts under the rule of the Code of Notarial Practice such as forms of notarial deeds, for example a public notary's deed about legal act, a public notary's deed with the consent to direct enforceability and also a verification, an authentication of a signature or a notarial deposit. The next function of notaries is their role of a court commissioner in an inheritance proceeding. In connection with the recodification of civil law it was

necessary to perform a short interpretation of some new legal institutes of the law of succession.

Notarial services are always against payment. In the Chapter Five the thesis deals with a way of which are notary's remuneration, expense allowance and compensation of the lost time calculated and paid by a client.

Last of all, international organizations that unite particular national professional associations are characterized. Their main aim lies in a joint close cooperation, education and coordination of notarial practice.

In the end I summarized the whole subject matter of my thesis especially the position of a notary public in the Czech legal order and the general public opinion of this profession.

Název diplomové práce / The title of the thesis

Právnícká povolání v justici / Legal professions involved in the justice system

Key words:

notary (public), public notary's deed, inheritance proceedings

Klíčová slova:

notář, notářský zápis, řízení o pozůstalosti